Cuntas Leithreasa 2023

Vóta 30

Talmhaíocht, Bia agus Mara

Réamhrá

Mar Oifigeach Cuntasaíochta do Vóta 30, ceanglaítear orm an cuntas leithreasa don Vóta a ullmhú gach bliain, agus é a chur faoi bhráid an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste lena iniúchadh.

I gcomhréir leis an gceanglas sin, tá an cuntas atá faoi cheangal ullmhaithe agam le haghaidh an mhéid a caitheadh sa bhliain dár chríoch an 31 Nollaig 2023 ar thuarastail agus speansais Oifig an Aire Talmhaíochta, Bia agus Mara, lena n-áirítear seirbhísí áirithe arna riar ag an Oifig sin, agus chun deontais agus fóirdheontas áirithe a íoc agus chun deontais áirithe a íoc faoi scéimeanna teoranta airgid thirim agus feabhsúchán Inis Sionnach.

Cuirtear olltoradh an chaiteachais i gcomparáid leis na suimeanna

- a bhronn Dáil Éireann faoin Acht Leithghabhála, 2023, lena n-áirítear an méid a d'fhéadfaí a úsáid mar leithreasaí i gcabhair ar chaiteachas na bliana, agus
- a soláthraíodh le haghaidh seirbhísí soláthair caipitil in 2023 as leithreasaí 2022 nár caitheadh, faoi na socruithe um ghéilleadh iarchurtha a leagadh síos le halt 91 den Acht Airgeadais, 2004.

Tá barrachas de €134.257 milliún faoi dhliteanas lena ghéilleadh don Státchiste.

Is cuid den chuntas é ráiteas na mbeartas agus na bprionsabal cuntasaíochta agus nótaí 1 go 7.

Ráiteas na mbeartas agus na bprionsabal cuntasaíochta

Na beartais agus na prionsabail chaighdeánacha chuntasaíochta maidir le cuntais leithreasa a tháirgeadh, mar atá leagtha amach ag an Roinn Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh PFN agus Athchóirithe i gCiorclán 22 de 2023, cuireadh i bhfeidhm iad agus an cuntas seo á ullmhú cé is moite den mhéid seo a leanas:

Sócmhainní caipitil

Déantar sócmhainní i gcatagóir na mótarfheithiclí a dhímheas de réir méid cothrom i gcaitheamh a saolré úsáidí measta 10 mbliana. Leis an ráta sin léirítear cineál tionsclaíoch na sócmhainní seo.

Ní dhearnadh luachálacha maidir le talamh agus foirgnimh faoi úinéireacht an Stáit arna rialú nó arna mbainistiú ag an Roinn. Liostaítear iad sin in Aguisín A.

Is mar a leanas a measadh saolréanna úsáideacha agus rátaí amúchta gaolmhara na móraicmí sócmhainní doláimhsithe:

Aicme sócmhainní	*Saolré úsáideach*	*Ráta amúchta*
Ceadúnais bogearraí	Téarma ceadúnais 2-10 mbliana	50%-10%
Bogearraí faighte / Bogearraí forbartha	10 mBliana	10%

An ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais

Freagracht as an gcóras rialaithe inmheánaigh airgeadais

Mar Oifigeach Cuntasaíochta, aithním an fhreagracht atá orm le háirithiú go gcaomhnaíonn agus go gcuireann an Roinn córas éifeachtach maidir le rialú inmheánach airgeadais i bhfeidhm.

Cuirim an fhreagracht seo i bhfeidhm i gcomhthéacs na n-acmhainní atá ar fáil dom agus na n-oibleagáid eile atá orm mar Ard-Rúnaí. Ina theannta sin, ní féidir le córas inmheánach maidir le rialú airgeadais ach gealltanas réasúnta agus ní gealltanas iomlán a chur ar fáil go gcosnaítear sócmhainní, go ndéantar idirbhearta a cheadú agus a thaifeadadh i gceart, agus go ndéantar earráidí ábhartha nó neamhréireanna a chosc nó go dtabharfaí faoi deara iad go tráthúil. Is próiseas leanúnach é an córas rialaithe inmheánaigh airgeadais a chothabháil agus bíonn an córas agus a éifeachtacht á n-athbhreithniú i gcónaí.

Seirbhísí comhroinnte

Chomhlíon mé mo chuid freagrachtaí maidir le ceanglais an chomhaontaithe bainistíochta seirbhíse idir an Oifig seo agus an Oifig Náisiúnta um Sheirbhísí Comhroinnte le haghaidh soláthar acmhainní daonna agus seirbhísí comhroinnte párolla.

Braithim ar litir dhearbhaithe ó Oifigeach Cuntasaíochta an Vóta don Oifig Náisiúnta um Sheirbhísí Comhroinnte go gcuirtear na rialuithe cuí i bhfeidhm maidir le soláthar na seirbhísí comhroinnte don Oifig seo.

Timpeallacht rialaithe airgeadais

Tá timpeallacht rialaithe ina bhfuil na heilimintí seo a leanas i bhfeidhm:

- Sannadh freagrachtaí airgeadais ag leibhéal na bainistíochta le cuntasacht chomhfhreagrach.
- Bunaíodh socruithe tuairiscithe ag gach leibhéal inar sannadh freagracht as bainistíocht airgeadais.
- Bunaíodh nósanna imeachta foirmiúla chun clistí suntasacha maidir le rialú a thuairisciú agus chun gníomh ceartaitheach cuí a chinntiú.
- Tá Coiste Iniúchóireachta ann le comhairle a thabhairt dom maidir le comhlíonadh mo chuid freagrachtaí don chóras maidir leis an rialú inmheánach airgeadais.
- Doiciméadaíodh na nósanna imeachta do gach príomhphróiseas gnó.
- Tá córais i bhfeidhm chun na sócmhainní a chosaint.

Rialuithe riaracháin agus tuairisciú bainistíochta

Tá creat maidir le nósanna imeachta riaracháin agus tuairisciú bainistíochta rialta i bhfeidhm, lena n-áirítear deighilt dualgas agus córas tarmligin agus cuntasachta, agus, go háirithe, lena ndeimhnítear gur fíor an méid seo a leanas:

- tá córas buiséadaithe cuí ann le buiséad bliantúil a bhíonn faoi athbhreithniú ag an lucht ardbhainistíochta
- bíonn athbhreithnithe rialta á ndéanamh ag lucht ardbhainistíochta ar thuarascálacha airgeadais tréimhsiúla agus bliantúla a léiríonn feidhmíocht airgeadais in aghaidh réamh-mheastachán
- tá córas bainistithe riosca ag feidhmiú taobh istigh den Roinn
- tá córais ann dírithe ar shlándáil na gcóras TFC a áirithiú.

- tá treoirlínte cuí rialaithe maidir le hinfheistiú caipitil agus disciplíní foirmiúla bainistíochta tionscadail ann.

Iniúchadh inmheánach agus an Coiste Iniúchóireachta

Tá feidhm iniúchta inmheánaigh ag an Roinn ina bhfuil pearsanra atá oilte go cuí, a oibríonn i gcomhréir le cairt scríofa atá faofa agam. Tá a cuid oibre bunaithe ar anailís ar na rioscaí airgeadais a bhfuil an Roinn nochta dóibh agus tá a pleananna iniúchta inmheánaigh bliantúla, arna bhfaomhadh agamsa, bunaithe ar an anailís seo. Tá sé de sprioc ag na pleananna seo na príomhrialuithe a chlúdach ar bhonn atrátha thar thréimhse réasúnta. Déanaim féin agus an Coiste Iniúchóireachta an fheidhm iniúchta inmheánaigh a athbhreithniú ó am go chéile. Tá nósanna imeachta curtha i bhfeidhm agam chun a chinntiú go bhfiosraítear tuarascálacha na feidhme iniúchta inmheánaigh.

Tá roinnt meicníochtaí ag an Roinn chun athbhreithniú agus meastóireacht a dhéanamh ar a córais bhainistíochta agus rialaithe airgeadais ar bhonn leanúnach. Áirítear orthu sin an Grúpa Athbhreithnithe Creidiúnaithe, an Coiste Iniúchóireachta agus an córas bainistíochta riosca.

Déanann an Grúpa Athbhreithnithe Creidiúnaithe, a ndéanaimse cathaoirleacht air, athbhreithniú ar thorthaí iniúchóireachta an Aontais Eorpaigh agus déanann sé monatóireacht ar an dul chun cinn maidir le dul i ngleic le saincheisteanna rialaithe aitheanta agus maidir leis na ceanglais chreidiúnaithe a leagtar síos le rialachán do ghníomhaireachtaí íocaíochta AE a chomhlíonadh.

Tá an Roinn faoi réir raon iniúchtaí ag an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste, ag an aonad iniúchta inmheánaigh, ag Cúirt Iniúchóirí na hEorpa, ag an gCoimisiún Eorpach agus ag comhlacht neamhspleách deimhniúcháin – gnólacht gairmiúil cuntasaíochta – a dheimhníonn cuntais bhliantúla CERT agus CETFT. In 2023, bhí an Roinn faoi réir thart ar 2,761 lá duine iniúchta ag na comhlachtaí sin. Sholáthair mé dearbhú bainistíochta don chomhlacht deimhniúcháin maidir leis na cuntais bhliantúla AE, mar a cheanglaítear le Rialachán 2116/2021 ón gComhairle.

Soláthar

Cinntíonn an Roinn go leagtar an bhéim chuí ar an dea-chleachtas sa soláthar agus go bhfuil nósanna imeachta i bhfeidhm le cinntiú go gcloítear leis na treoirlínte agus an reachtaíocht ábhartha ar fad.

Chuir an Roinn sonraí ar fáil sa tuairisceán bliantúil maidir le Ciorclán 40/02 don Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste agus don Roinn Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh PFN agus Athchóirithe maidir le 111 conradh neamhiomaíoch.

Neamhchomhlíonadh rialacha soláthair

Chomhlíon an Roinn na treoirlínte cé is moite de 38 conradh (os cionn €25,000 gan CBL a áireamh) ar luach €2,506,237 san iomlán (gan CBL a áireamh) in 2023 mar a leagtar amach thíos:

- Dámhadh 6 gconradh ar luach €327,713 go hiomaíoch ar dtús ach sháraigh siad na tairseacha ábhartha don phróiseas iomaíoch sin dá éis sin.
- Dámhadh 12 chonradh ar luach €1,000,969 go hiomaíoch ar dtús ach tar-rolladh iad dá éis sin/leanadh d’íocaíochtaí tar éis a ndáta éaga.

- Tháinig 20 gconradh ar luach €1,177,555 chun cinn i gcás nár iarradh faomhadh *ex-ante* roimh an soláthar neamhiomaíoch.

Tá an Roinn tiomanta do leibhéal an tsoláthair neamhchomhlíonta a dhéantar a laghdú agus leanann sí de bheith ag díriú ar réimsí neamhchomhlíontachta ar bhealach pleanáilte córasach.

Creat riosca agus rialaithe

Leanadh ar aghaidh le forbairt agus feabhsú chóras bainistithe riosca na Roinne i gcaitheamh 2023.

- Oibríonn an Oifig Riosca, atá bunaithe sa Rannán Airgeadais, go lánaimseartha chun bainistiú gníomhach riosca a chur chun cinn agus a fhorbairt ar fud na heagraíochta. Baintear é sin amach trí mheasúnú cáilíochta ar na rioscaí ar an gclár riosca, trí thacaíocht a chur ar fáil maidir le bainistiú riosca a chur chun feidhme do bhaill foirne aonair, trí rannphháirtíocht le forbróirí an chórais eRisk chun feabhas a chur ar an gcóras eRisk agus trí Cheardlanna spriocdhírithe um Bainistiú Riosca a reáchtáil ar bhonn rannán ar rannán, ar mhaithe le dea-chleachtas a leabú i ndáil le bainistiú riosca.
- Is é an tArd-Rúnaí Cúnta a bhfuil freagracht air as rialachas agus a bhfuil ionadaíocht aige ar leibhéal na gCeann Rannáin ar fud na Roinne a dhéanann cathaoirleacht ar an gCoiste Riosca, agus tagann an Coiste le chéile ar bhonn ráithiúil agus soláthraíonn sé rialachas agus maoirseacht ar obair na hOifige Riosca.
- Tuairiscíonn an Coiste Riosca ar bhonn ráithiúil don Bhord Bainistíochta.
- Freastalaíonn an fhoireann Riosca ar Ghrúpa Líonraithe leathbhliantúil na Státseirbhíse um Bainistiú Riosca.
- Rinne an Bord Bainistíochta athbhreithniú ar bheartas riosca na Roinne agus d’fhaomh é i mí Iúil 2020.
- Cuireadh nósanna imeachta ráithiúla um thuairisciú agus monatóireacht frith-chalaoise chun feidhme agus coinnítear clár calaoise sa Rannán Airgeadais.
- Rinne an Bord Bainistíochta athbhreithniú agus nuashonrú ar bheartas calaoise na Roinne agus d’fhaomh é in 2022, lena gcuimsítear bearta frithchalaoise, agus cuireadh oiliúint chuí ar fáil don fhoireann uile in 2023.

Monatóireacht agus athbhreithniú leanúnach

Bunaíodh nósanna imeachta foirmiúla chun monatóireacht a dhéanamh ar phróisis rialaithe agus cuirtear easnaimh rialaithe in iúl dóibh siúd atá freagrach as gníomh ceartaitheach a thógáil agus don bhainistíocht agus don Bhord Bainistíochta, nuair is ábhartha, go tráthúil. Dearbhaím go ndearnadh príomhrioscaí agus rialuithe gaolmhara a shonrú agus gur cuireadh próisis i bhfeidhm chun monatóireacht a dhéanamh ar oibriú na bpríomhrialuithe sin agus chun aon easnamh a shainaithnítear a thuairisciú.

Slándáil TFC

Tá tiomantas láidir ag an Roinn do shlándáil a córas TFC, agus tá Rannán Slándála Faisnéise tiomnaithe laistigh den chreat Faisnéise, Bainistíochta agus Teicneolaíochta (IMT) lena gcumhdaítear slándáil líonra, slándáil agus comhlíonadh faisnéise, agus cibearshlándáil. Mar fhreagra ar an méadú domhanda ar bhagairt bogearraí mailíseacha agus haiceáil ar ríomhairí, tá an

Roinn tar éis an fhoireann cibearshlándála a mhéadú. Oibríonn an fhoireann sin go réamhghníomhach lena chinntiú go bhfuil na rialuithe agus na maoluithe teicniúla ábhartha i bhfeidhm ag RTBM, agus rochtain aici ar an Lárionad Náisiúnta Cibearshlándála (NCSC) agus ar shaineolaithe seachtracha más gá, agus go bhfuil siad chun tosaigh maidir le baill foirne a choinneáil ar an eolas faoi na rioscaí maidir le Cibearshlándáil a bhaineann do bhaill foirne a oibríonn go cianda.

Leanann an Roinn de bheith ag neartú a seasaimh cibearshlándála trí rannpháirtíocht i Líonra Comhordaithe agus Freagartha Cibearshlándála Rialtais (CORE) an Lárionaid Náisiúnta Cibearshlándála (NCSC) agus trí Chaighdeáin Bhonnlíne Chibearshlándála na hEarnála Poiblí arna bhfoilsiú ag NCSC i mí na Samhna 2021 a chomhlíonadh, go háirithe trí fheabhas leanúnach a chur ar phróisis freagartha teagmhas agus trí phróisis ghnó chriticiúla a rianú ar fud gach rannáin den Roinn, rud a mhéadóidh ullmhacht na Roinne do na hoibleagáidí slándála faoin Dara Treoir NIS. Tá an Roinn réamhghníomhach freisin maidir le feasacht ar shlándáil faisnéise a chur chun cinn don fhoireann agus an oiliúint cibearshlándála éigeantach á rolladh amach aige ar bhonn leanúnach.

Tá socruithe slándála TFC faoi réir a n-athbhreithnithe ag rannóg iniúchta TF an aonaid iniúchta inmheánaigh, agus tá comhlíonadh na gCaighdeán Bonnlíne Cibearshlándála faoi réir a n-iniúchta in 2023. Chomh maith leis sin, tá an Roinn, ina ról mar ghníomhaireacht íocaíochta thar ceann an Aontais Eorpaigh, faoi réir iniúchadh creidiúnaithe bliantúil. Tá creidiúnú ag an Roinn faoin gcaighdeán idirnáisiúnta *ISO 27001: Cód Cleachtais um Bainistíocht Slándála Faisnéise*, mar bhonn faoina slándáil TF. Mar chuid den phróiseas deimhniúcháin sin, bíonn an Roinn faoi réir iniúchtaí leathbhliantúla chun comhlíonadh leanúnach chaighdeán Slándála Faisnéise ISO 27001:2013 a chinntiú. Déantar athbhreithniú neamhspleách ar na córais sin ar bhonn rialta. Tá nósanna imeachta doiciméadaithe um chúltacú/athshlánú i bhfeidhm i gcás na sonraí ríthábhachtacha uile, lena n-áirítear úsáid seirbhísí sábháilte stórála seachtracha agus saoráidí um athshlánú ó thubaiste.

Breatimeacht

Leis an gComhaontú Trádála agus Comhair idir an AE-RA (TCA) déantar foráil maidir le trádáil taraife nialais cuóta nialais le haghaidh earraí cáilitheacha AE agus RA, ach tá an comhaontú teoranta ó thaobh éascú na trádála agraibhia de agus dá dhroim sin, cruthaíodh dúshláin an-mhór don earnáil agraibhia agus don Roinn. Fágann nochtadh na hearnála do mhargadh na RA, agus cineál an-chomhtháite shlabhraí soláthair na hÉireann - na RA, go bhfuil sí an-leochaileach d'éifeachtaí an Bhreatimeachta.

I mí Aibreáin 2023, agus tar éis é a chur siar cúpla uair ó dheireadh na tréimhse aistrithe don Bhreatimeacht, d'fhoilsigh Rialtas na RA Dréacht-Samhail Oibriúcháin um Sprioc Theorann na RA (BTOM) inar sonraíodh go dtabharfaí isteach ceanglais nua rialaithe allmhairithe RA do tháirgí agraibhia ón AE ón 1 Deireadh Fómhair 2023 agus i mí Lúnasa 2023, sonraíodh sa BTOM deiridh gurb amhlaidh a bheadh feidhm ag na ceanglais sin i gcás allmhairí ón AE, Éire san áireamh, ón 31 Eanáir 2024 ar aghaidh.

I gcaitheamh 2023, chomh maith leis na costais leanúnacha a bhaineann le rialuithe allmhairithe a chur chun feidhme ar allmhairí táirgí bia na RA go hÉirinn - atá i bhfeidhm ó bhí an 1 Eanáir 2021 ann - thabhaigh an Roinn costais bhreise a bhaineann leis an mBreatimeacht i leith ullmhúchán chun tacú leis an earnáil freastal ar cheanglais nua rialaithe allmhairithe RA do tháirgí agraibhia na hÉireann, go háirithe deimhniú sláinte onnmhairithe a sholáthar. Áiríodh leis na costais baill foirne a athlonnú, costais bhreise oiliúna agus chumarsáide

chun tacú le hullmhacht na hearnála chun freastal ar cheanglais nua na RA. Is ríthábhachtach na hullmhúcháin ar tugadh fúthu le haghaidh na n-athruithe sin lena chinntiú go n-íoslaghdófar aon suaitheadh ar onnmhairí agraibhia go dtí an Bhreatain Mhór.

Tugadh isteach roinnt scéimeanna tacaíochta freisin in 2023 chun aghaidh a thabhairt ar thionchair an Bhreatimeachta ar na hearnálacha talmhaíochta agus iascaigh. Cuireadh an caiteachas sin ar fáil tríd an bpróiseas meastachán agus déanfar breithniú air lena fhorchúiteamh mar chuid d'éileamh na hÉireann faoi Chúlchiste Coigeartaithe an Bhreatimeachta de chuid an AE.

Athbhreithniú ar éifeachtacht

Tá nósanna imeachta i bhfeidhm ag an Roinn chun monatóireacht a dhéanamh ar éifeachtacht a nósanna imeachta um bainistiú agus rialú rioscaí. Tá monatóireacht agus athbhreithniú an Roinne ar éifeachtacht an chórais maidir le rialú inmheánach airgeadais bunaithe ar obair na n-iniúchóirí inmheánacha agus seachtracha agus na hardbhainistíochta taobh istigh den Roinn atá freagrach as forbairt agus caomhnú an chreata um rialú inmheánach airgeadais.

Ceisteanna maidir le rialú inmheánach airgeadais

Íocaíocht dhúblach

Eisíodh íocaíocht dhúblach ar luach €316,000 le linn 2023, agus aisíocadh leis an Roinn í ina dhiaidh sin. Rinneadh athbhreithniú ar an nósanna imeachta maidir le próiseáil íocaíochtaí chun an baol atarlaithe a íoslaghdú.

Níor aithníodh aon laige eile maidir leis an rialú inmheánach airgeadais i ndáil le 2023 agus ar tharla caillteanas ábhartha ina leith, nó a bhféadfadh caillteanas ábhartha tarlú ina leith.

Brendan Gleeson
An tOifigeach Cuntasaíochta
An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara

26 September 2024

An tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste

Tuarascáil le cur faoi bhráid Thithe an Oireachtais

Vóta 30 Talmhaíocht, Bia agus Mara

Tuairim faoin gcuntas leithreasa

Rinne mé iniúchadh ar an gcuntas leithreasa do Vóta 30 Talmhaíocht, Bia agus Mara don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2023 faoi alt 3 d'Acht an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste (Leasú), 1993.

Is é mo thuairimse go gcuirtear i láthair go cuí

- sa chuntas leithreasa fáltais agus caiteachas Vóta 30 Talmhaíocht, Bia agus Mara don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2023, agus
- gur ullmhaíodh an cuntas leithreasa san fhoirm a d'ordaigh an tAire Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh an Phlean Forbartha Náisiúnta agus Athchóirithe.

An bonn leis an tuairim

Rinne mé m'iniúchadh ar an gcuntas leithreasa i gcomhréir leis na Caighdeáin Idirnáisiúnta Iniúchóireachta (ISAnna) arna gcur i bhfeidhm ag an Eagraíocht Idirnáisiúnta Uasfhoras Iniúchóireachta. Déantar cur síos ar mo fhreagrachtaí faoi na caighdeáin sin san aguisín a ghabhann leis an tuarascáil seo. Táim neamhspleách ar Theaghlachas an Uachtaráin agus chomhlíon mé mo chuid freagrachtaí eiticiúla eile i gcomhréir leis na caighdeáin.

Creidim go bhfuil an fhianaise iniúchta atá aimsithe agam leordhóthanach agus cuí chun bunús a chur le mo thuairim.

An bonn aitheanta muirir maidir le Críochfort 7 Ros Láir

Gan agús a chur le mo ráiteas, tarraingím aird ar nóta 2.13 an chuntais leithreasa a thugann aghaidh ar ghealltanais an Vóta ag deireadh 2023. Nochtann sé seo go raibh €63.9 milliún gearrtha ar Vóta 30 in 2023 maidir le sciar na Roinne Talmhaíochta, Bia agus Mara de na costais a bhaineann le saoráid rialúcháin teorann nua a thógáil (Calafort 7) in Eoraphort Ros Láir. Rinneadh taifead ar na muirir i gcomparáid le fo-cheannteideal VI costais áitreabh oifige de réir threoracha díreacha na Roinne Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh PFN agus Athchóirithe.

I mo thuairim, níl €39.5 milliún den mhuirear seo ag teacht leis na treoirlínte *Nósanna Imeachta Airgeadais Phoiblí* a d'fhoilsigh an Roinn Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh PFN agus Athchóirithe, ná leis na polasaithe cuntasaíochta a d'eisigh an Roinn sin do chuntais leithreasa 2023.

Mínítear i gCaibidil 3 mo thuarascála ar chuntais na seirbhísí poiblí do 2023 an bonn a n-aithnítear na muirir air i gcuntas leithreasa 2023 do Vóta 30.

Tuarascáil ar an ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais agus ar nithe eile

Chuir an tOifigeach Cuntasaíochta ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais i láthair i dteannta an chuntais leithreasa. Tá cur síos déanta ar na freagrachtaí atá orm as tuairisciú ar an bhfaisnéis atá sa ráiteas, agus ar nithe eile a dtuairiscím orthu de réir eisceachta, san aguisín a ghabhann leis an tuarascáil seo.

Neamhchomhlíonadh rialacha soláthair

Nocht an tOifigeach Cuntasaíochta sa ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais go raibh cásanna ábhartha neamhchomhlíontachta leis na rialacha soláthair i leith roinnt conarthaí a bhí i bhfeidhm in 2023.

Seamus Mac Cárthaigh
An tArd-Reachtaire Cuntas agus Ciste

27 Meán Fómhair 2024

Aguisín leis an tuarascáil

Freagrachtaí an Oifigigh Cuntasaíochta

Tá an tOifigeach Cuntasaíochta freagrach as na nithe seo a leanas:

- an áirithiú leithreasa a ullmhú de réir alt 22 den Exchequer and Audit Departments Act 1866
- a chinntiú go gcomhlíonann an cuntas leithreasa ceanglais na *Nósanna Imeachta Airgeadais Phoiblí* ón Roinn Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh an Phlean Forbartha Náisiúnta agus Athchóirithe, agus ordacháin eile ón Aire Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh an Phlean Forbartha Náisiúnta agus Athchóirithe
- rialtacht na n-idirbheart a áirithiú, agus
- pé rialú inmheánach a chur chun feidhme a cheapann an tOifigeach Cuntasaíochta a bheith riachtanach chun cuntas leithreasa a ullmhú atá saor ó mhíráiteas ábhartha, bíodh calaois nó earráid mar chúis leis.

Freagrachtaí an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste

Ceanglaítear orm faoi alt 3 den Acht um Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste (Leasú), 1993, an cuntas leithreasa a iniúchadh agus tuairisciú air do Thithe an Oireachtais, á lua cé acu is amhlaidh nó nach amhlaidh, i mo thuairimse, a chuirtear na fáltais agus an caiteachas a bhaineann leis an vóta i láthair go cuí sa chuntas.

Is é mo chuspóir agus an t-iniúchadh á dhéanamh agam ná dearbhú réasúnta a fháil maidir le cé acu atá nó nach bhfuil an cuntas leithreasa saor ó mhíráiteas ábhartha ar calaois nó earráid is cúis leis. Is leibhéal ard dearbhaithe é dearbhú réasúnach, ach ní cinnteacht é go mbraithfidh iniúchadh a dhéantar de réir na ISAnna (Caighdeáin Idirnáisiúnta um Iniúchóireacht) míráiteas ábhartha i gcónaí nuair a bheidh sé ann. Féadfaidh míráiteas eascairt as calaois nó earráid agus meastar go bhfuil siad ábhartha dá bhféadfaí a bheith ag súil le réasún go mbeadh tionchar acu ar chinntí eacnamaíocha úsáideoirí a dhéantar ar bhonn an chuntais leithreasa, ina n-aonar nó ina n-iomláine.

Mar chuid d'iniúchadh de réir na ISAnna, cleachtaim breithiúnas gairmiúil agus coinním sceipteachas gairmiúil i rith an iniúchta. Agus mé ag déanamh amhlaidh,

- Sainaithním agus measúnaím rioscaí an mhíráitis ábhartha a bhaineann leis an gcuntas leithreasa, cibé acu an bhfuil said de bharr calaoise nó earráide iad; dearaim agus feidhmím nósanna imeachta iniúchóireachta a fhreagraíonn do na rioscaí sin; agus faighim fianaise iniúchóireachta is leor agus is cuí chun bunús a thabhairt le mo thuairime. Is mó an riosca nach mbraithfí míráiteas ábhartha a rinneadh de bharr calaoise ná míráiteas ábhartha a rinneadh de bharr earráide, mar d'fhéadfadh claonpháirteachas, brionnú, easnaimh d'aon ghnó, mífhaisnéis nó sárú ar rialú inmheánach a bheith i gceist le calaois.
- Faighim tuiscint ar an rialú inmheánach atá ábhartha don iniúchadh chun nósanna imeachta iniúchóireachta a dhearadh a bheidh iomchuí sna cúinsí lena mbaineann, ach ní chun tuairim a thabhairt ar éifeachtacht na rialuithe inmheánacha.
- Measúnaím cé acu a comhlíonadh nó nár comhlíonadh *Nósanna Imeachta Airgeadais Phoiblí* de chuid fhorálacha cuntasaíochta na Roinne Caiteachais Phoiblí, Sheachadadh an Phlean Forbartha Náisiúnta agus Athchóirithe.

Déanaim cumarsáid leis an Oifigeach Cuntasaíochta maidir le scóip agus uainiú beartaithe an iniúchta agus torthaí suntasacha iniúchta, i measc nithe eile, lena n-áirítear aon laigí suntasacha sa rialú inmheánach a shainaithním le linn m'iniúchta.

Tuairiscím de réir eisceachta más amhlaidh, i mo thuairimse,

- nár bhfuair mé an fhaisnéis agus na mínithe uile a theastaigh uaim i gcomhair m'iniúchta, nó
- nár leor na taifid chuntasaíochta le go bhféadfaí an cuntas leithreasa a iniúchadh go héasca agus go cuí, nó
- nach bhfuil an cuntas leithreasa ag teacht leis na taifid chuntasaíochta.

Tuairisciú ar an ráiteas ar rialú inmheánach airgeadais

Ní chumhdaítear mo thuairim ar an gcuntas leithreasa an ráiteas ón Oifigeach Cuntasaíochta faoi rialú inmheánach airgeadais, agus ní chuirim aon chinneadh dearbhaithe in iúl ina leith.

I dtaca le m'iniúchadh ar an gcuntas leithreasa, ceanglaítear orm faoi na ISAnna an ráiteas faoi rialú inmheánach airgeadais a léamh agus, ag déanamh amhlaidh, a bhreithniú cé acu is amhlaidh nó nach amhlaidh atá an fhaisnéis atá tugtha laistigh de ar neamhréir go hábhartha leis an gcuntas leithreasa nó le heolas a gnóthaíodh le linn an iniúchta nó ar cosúil, seachas sin, go ndearnadh míráiteas ábhartha ina leith. Más rud é, bunaithe ar an obair a rinne mé, go dtagaim ar an gconclúid go bhfuil míráiteas ábhartha ann, ceanglaítear orm an fhíric sin a thuairisciú.

Tuairisciú ar ábhair eile

Féachaim le linn an iniúchta le fianaise a fháil ar rialtacht na n-idirbheart airgeadais. Ceanglaítear orm faoi alt 3 d'Acht an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste (Leasú), 1993, tuairisciú i gcás go sainaithním aon chás ábhartha nár caitheadh airgead poiblí do na críocha a bhí beartaithe ann nó nach ndearnadh na hidirbhearta de réir na n-údarás a bhí á rialú ann. Ceanglaítear orm freisin faoi Acht 1993 tuarascáil a ullmhú gach bliain ar cibé ábhair a eascraíonn as m'iniúchtaí ar na cuntais leithreasa is cuí liom. I gcásanna den sórt sin, tagraítear sna tuarascálacha iniúchóireachta ar na cuntais leithreasa lena mbaineann don chaibidil ábhartha/do na caibidlí ábhartha I mo *Thuarascáil bhliantúil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí*.

Vóta 30 Talmhaíocht, Bia agus Muir

Cuntas Leithreasa 2023

				2023	2022
		Soláthar sna meastacháin		Toradh	Toradh
		€000	€000	€000	€000
Caiteachas an chláir					
A	Sábháilteacht Bia, Sláinte Ainmhithe agus Plandaí agus Leas Ainmhithe				
	Bunmhéid	388,965			
	Méid Forlíontach	93,026			
			481,991	459,218	332,804
B	Tacaíocht agus Rialuithe Feirme/Earnála				
	Bunmhéid	998,538			
	Géilleadh Iarchurtha	27,500			
	Méid Forlíontach	(34,473)			
			991,565	862,832	953,074
C	Polasaí agus Straitéis				
	Bunmhéid	439,556			
	Méid Forlíontach	17,953			
			457,509	447,677	430,672
D	An Earnáil Bia Mara				
	Bunmhéid	337,450			
	Méid Forlíontach	14,400			
			351,850	347,715	176,859
Ollchaiteachas					
	Bunmhéid	2,164,509			
	Géilleadh Iarchurtha	27,500			
	Méid Forlíontach	90,906			
			2,282,915	**2,117,442**	**1,893,409**
	Asbhain				
E	**Leithreasaí i gcabhair**				
	Bunmhéid	376,610			
	Méid Forlíontach	(145,600)			
			231,010	**245,394**	**408,796**
Glanchaiteachas					
	Bunmhéid	1,787,899			
	Géilleadh Iarchurtha	27,500			
	Méid Forlíontach	236,506			
			2,051,905	**1,872,048**	**1,484,613**

Barrachas

Tá barrachas an mhéid a soláthraíodh le hais an ghlanmhéid faoi dhliteanas le géilleadh don Státchiste. Faoi Alt 91 den Acht Airgeadais, 2004, féadfar leithreasaí iomlána nó cuid díobh nár caitheadh le haghaidh seirbhísí soláthair caipitil a thabhairt anonn lena gcaitheamh sa bhliain dár gcionn. €45.6 milliún de leithdháiltí nár caitheadh i leith eilimintí caipitil an Vóta, tugadh anonn go dtí 2024 iad (nóta 6.7).

	2023	**2022**
	€	**€**
Barrachas	179,856,624	122,509,275
Géilleadh iarchurtha	(45,600,000)	(27,500,000)
Barrachas le géilleadh	**134,256,624**	**95,009,275**

Brendan Gleeson
An tOifigeach Cuntasaíochta
An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara

27 Márta 2024

Nótaí a ghabhann leis an gCuntas Leithreasa

Nóta 1 An Ráiteas ar Chostas Oibriúcháin 2023

		2023	2022
	€000	**€000**	**€000**
Costas an chláir		1,690,347	1,562,420
Pá		237,904	225,624
Neamhphá		189,191	105,365
Ollchaiteachas		**2,117,442**	**1,893,409**
Asbhain			
Leithreasaí i gcabhair		**245,394**	**408,796**
Glanchaiteachas		**1,872,048**	**1,484,613**
Athruithe ar shócmhainní caipitil			
***Mhaoin, innealra agus trealamh* (nóta 2.1)**			
Ceannacháin	(5,989)		
Dímheas	3,307		
Diúscairtí	141		
Gnóthachan ar dhiúscairtí	(136)		
Sócmhainní doláimhsithe (nóta 2.2)			
Ceannacháin	(6,767)		
Amúchadh	141		
		(9,303)	(2,107)
Athruithe ar ghlansócmhainní reatha			
Méadú ar fhardail	(1,627)		
Méadú ar réamhíocaíochtaí	(5,928)		
Laghdú ar ioncam fabhraithe	58,358		
Méadú ar speansais fhabhraithe	412		
Laghdú ar ioncam iarchurtha	(4)		
		51,211	49,244
Caiteachas díreach		**1,913,956**	**1,531,750**
Caiteachas a tabhaíodh in áit eile			
Glanchaiteachas ar sheirbhísí comhghaolmhara (nóta 1.1)		96,632	90,308
Measchíosanna		8,027	8,027
Glanchostas an chláir		**2,018,615**	**1,630,085**

1.1 Glanchaiteachas ar sheirbhísí comhghaolmhara

Cuimsítear na méideanna a leanas i ndáil le Vóta 30 a tabhaíodh in áit eile i gcomhdhéanamh maidir le méid an ghlanchaiteachais ar sheirbhísí gaolmhara.

		2023	2022
		€000	**€000**
Vóta 9	Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim	5	17
Vóta 12	Aoisliúntas agus Liúntais Scoir	89,059	84,240
Vóta 13	Oifig na nOibreacha Poiblí	6,037	4,904
Vóta 18	An Oifig Náisiúnta um Sheirbhísí Comhroinnte	395	380
Vóta 20	An Garda Síochána	263	19
Vóta 43	Oifig Phríomh-Oifigeach Faisnéise an Rialtais	654	507
Lárchiste – pinsin na n-airí		219	241
		96,632	**90,308**

Nóta 2 An Ráiteas ar Staid an Airgeadais amhail an 31 Nollaig 2023

	Nóta	2023	2022
		€000	€000
Sócmhainní seasta			
Maoin, gléasra agus trealamh	2.1	12,888	10,211
Sócmhainní doláimhsithe	2.2	7,013	387
Iomlán na sócmhainní seasta		**19,901**	**10,598**
Sócmhainní reatha			
Banc agus airgead tirim	2.3	222,639	107,883
Fardail	2.4	4,536	2,909
Réamhíocaíochtaí	2.5	40,581	34,653
Iarmhéideanna dochair eile	2.6	1,023	7,133
Ioncam fabhraithe	2.7	83,744	142,102
Sócmhainní reatha iomlána		**352,523**	**294,680**
Lúide dliteanais reatha			
Speansais fhabhraithe	2.8	31,707	31,295
Ioncam iarchurtha	2.9	1	5
Iarmhéideanna creidmheasa eile	2.10	146,838	32,337
Glanmhaoiniú an Státchiste	2.11	76,824	82,679
Dliteanais reatha iomlána		**255,370**	**146,316**
Glansócmhainní reatha		97,153	148,364
Glansócmhainní		**117,054**	**158,962**
Arna léiriú ag:			
Cuntas maoinithe an Stáit	2.12	**117,054**	**158,962**

2.1 Maoin, gléasra agus trealamh [a]

	Foirgnimh	Feithiclí agus trealamh	Trealamh Oifige, Saotharlainne agus TF	Troscán agus feistis	Iomlán
	€000	€000	€000	€000	€000
Costas nó luacháil [b]					
Amhail an 1 Eanáir 2023	—	7,513	29,372	118	37,003
Breiseanna	—	1,098	4,891	—	5,989
Diúscairtí	—	(260)	(955)	—	(1,215)
Coigeartuithe	—	(45)	257	—	212
Amhail an 31 Nollaig 2023	—	8,306	33,565	118	41,989
Dímheas carntha					
Amhail an 1 Eanáir 2023	—	5,406	21,348	38	26,792
Dímheas don bhliain	—	483	2,813	11	3,307
Dímheas ar dhiúscairtí	—	(255)	(955)	—	(1,210)
Coigeartuithe	—	(44)	256	—	212
Amhail an 31 Nollaig 2023	**—**	**5,590**	**23,462**	**49**	**29,101**
Glansócmhainní					
Amhail an 31 Nollaig 2023	**—**	**2,716**	**10,103**	**69**	**12,888**
Amhail an 31 Nollaig 2022	—	2,107	8,024	80	10,211

Nóta [a] Tailte agus foirgnimh faoi úinéireacht an Stáit arna rialú nó arna mbainistiú ag an Roinn nach ndearnadh luachálacha maidir leo, leagtar amach in Aguisín A iad.

[b] Le héifeacht ón 1 Eanáir 2023, athaicmíodh fáil bogearraí agus sócmhainní forbartha ó mhaoin, gléasra agus trealamh go sócmhainní doláimhsithe (féach nóta 2.2)

2.2 Sócmhainní doláimhsithe [a]

	Bogearraí faighte agus forbartha	Sócmhainní atá á bhforbairt	Iomlán
	€000	**€000**	**€000**
Costas nó luacháil			
Amhail an 1 Eanáir 2023	950	—	950
Breiseanna	1,947	4,820	6,767
Amhail an 31 Nollaig 2023	2,897	4,820	7,717
Amúchadh Carntha			
Amhail an 1 Eanáir 2023	563	—	563
Amúchadh don bhliain	141	—	141
Amhail an 31 Nollaig 2023	704	—	704
Glansócmhainní			
an 31 Nollaig 2023	**2,193**	**4,820**	**7,013**
an 31 Nollaig 2022	387	—	387

Nóta [a] Le héifeacht ón 1 Eanáir 2023, athaicmíodh fáil bogearraí agus sócmhainní forbartha ó mhaoin, gléasra agus trealamh go sócmhainní doláimhsithe.

2.3 Banc agus airgead tirim

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	€000
Iarmhéideanna PMG	222,343	107,553
Iarmhéideanna an chuntais bainc tráchtála	296	330
	222,639	**107,883**

2.4 Fardail

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	€000
Soláthairtí tréidliachta	4,184	2,541
Beostoc	305	312
Fardal talmhaíochta	34	39
Trealamh sábháilteachta	13	17
	4,536	**2,909**

2.5 Réamhíocaíochtaí

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	€000
Ranníocaíochtaí leis an gClár Domhanda Bia (nóta 6.6)	25,000	25,000
Deontais taighde, cháilíochta agus deimhniúcháin	9,854	5,499
Teicneolaíocht bainistithe faisnéise	2,809	3,232
Eile	2,621	655
Síntiúis	297	267
	40,581	**34,653**

2.6 Iarmhéideanna dochair eile

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	€000
Réamhíocaíochtaí tuarastail	1	2
Óinchistí agus costais taistil inghnóthaithe	231	143
Réamhíocaíochtaí le OPW	791	795
Na Coimisinéirí Ioncaim	—	6,193
	1,023	**7,133**

2.7 Ioncam Fabhraithe

amhail an 31 Nollaig 2021	**2023**	**2022**
	€000	**€000**
Maoiniú CETFT dlite ón AE	72,926	125,819
Cistí AE eile	197	4,365
Ró-íocaíochtaí scéime (nóta 6.2)	1,178	1,743
Dlite le haghaidh seirbhísí	9,443	10,175
	83,744	**142,102**

2.8 Speansais fhabhraithe

amhail an 31 Nollaig	**2023**	**2022**
	€000	**€000**
Fabhruithe sonracha cláir	28,299	28,075
Costais riaracháin	811	1,734
Seirbhísí agus tacaíocht TF	2,597	1,486
	31,707	**31,295**

2.9 Ioncam Iarchurtha

amhail an 31 Nollaig	**2023**	**2022**
	€000	**€000**
Ceadúnas Mórdhíola	1	5
	1	**5**

2.10 Iarmhéideanna sochair eile

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	**€000**
Méideanna dlite don Stát		
Cáin ioncaim	3,511	3,585
Árachas sóisialach pá-choibhneasa	2,415	2,234
Cáin shiarchoinneálach	2,522	2,825
Cáin bhreisluacha	2,069	1,680
Cáin conarthaí ábhartha	13	10
Ranníocaíochtaí pinsin	1,068	1,834
Cáin mhaoine áitiúil	23	165
An Muirear Sóisialta Uilíoch	731	702
	12,352	13,035
Urrúis	861	2,800
Táillí ceadúnaithe lotnaidicídí	475	423
Réamhíocaíochtaí AE	129,327	13,221
Ilghnéitheach	3,823	2,858
	146,838	**32,337**

2.11 Glanmhaoiniú an Státchiste

amhail an 31 Nollaig	2023	2022
	€000	**€000**
Barrachas le géilleadh	134,257	95,009
Géilleadh iarchurtha	45,600	27,500
Deontas ón Státchiste nár tarraingíodh	(103,033)	(39,830)
Glanmhaoiniú an Státchiste	**76,824**	**82,679**
Arna léiriú ag:		
Féichiúnaithe		
Banc agus airgead tirim	222,639	107,883
Iarmhéideanna dochair: fionraí	1,023	7,133
	223,662	115,016
Creidiúnaithe		
Dlite don Stát	(12,352)	(13,035)
Iarmhéideanna sochair: fionraí	(134,486)	(19,302)
	(146,838)	(32,337)
	76,824	**82,679**

2.12 Cuntas maoinithe an Stáit

	Nóta		2023	2022
		€000	€000	€000
Iarmhéid amhail an 1 Eanáir			158,962	206,099
Eisíocaíochtaí ón Vóta				
Soláthar sna meastacháin	Cuntas	2,051,905		
Géilleadh iarchurtha	Cuntas	(45,600)		
Barrachas le géilleadh	Cuntas	(134,257)		
Glanvóta			1,872,048	1,484,613
Caiteachas (airgead tirim) a tabhaíodh in áit eile	1.1		96,632	90,308
Caiteachas neamhairgid - measchíos	1		8,027	8,027
Glanchostas an chláir	1		(2,018,615)	(1,630,085)
Iarmhéid amhail an 31 Nollaig			**117,054**	**158,962**

2.13 Ceangaltais

Ceangaltais fhoriomlána	**2023**	**2022**
amhail an 31 Nollaig	**€000**	**€000**
Soláthar earraí agus seirbhísí	35,572	92,452
Cláir deontais neamhchaipitil	703,489	584,366
Cláir deontais caipitil	608,115	745,921
Mórthionscadal caipitil	37,314	—
Iomlán na gceangaltas infhorfheidhmithe le dlí	**1,384,490**	**1,422,739**

Ceangaltais na gclár deontais neamhchaipitil

			2023	2022
	Dlite 2024	**Blianta dá éis sin**	**Iomlán**	**Iomlán**
	€000	**€000**	**€000**	**€000**
Deontais don earnáil orgánach	54,711	239,451	294,162	266,795
Scéim ghlas ísealcharbóin agra-chomhshaoil	2,101	1,712	3,813	44,647
Scéimeanna atá á stiúradh go háitiúil – reatha	78,418	—	78,418	78,615
An Clár Domhanda Bia	—	—	—	25,000
Taighde bia	25,000	49,443	74,443	65,636
An Scéim Feabhsúcháin Caorach	23,000	—	23,000	23,000
Beart ionchorpraithe tuí	—	—	—	50,000
An Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh	4,800	6,154	10,954	10,824
An Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh – babhta nua	4,349	—	4,349	7,828
Clár sonraí mairteola agus géanómaíochta	1,158	—	1,158	3,812
SCEP agus Oiliúint SCEP	51,600	159,600	211,200	—
Leas caorach	431	300	731	3,781
Scéim Phíolótach REAP	63	—	63	2,048
BAR reatha	—	—	—	706
Comhpháirtíocht nuálaíochta Eorpach	—	—	—	188
Íocaíochtaí blianachta talún	87	1,094	1,181	1,265
Scéim bainne agus torthaí scoile	—	—	—	111
REPS - SM4 bruachánach	—	—	—	93
Aistriú eolais	17	—	17	17
Iomlán na gceangaltas infhorfheidhmithe le dlí	**245,735**	**457,754**	**703,489**	**584,366**

Ceangaltais na gclár deontais caipitil

	2023	2022
	€000	**€000**
Iarmhéid tosaigh	745,921	662,035
Deontais a íocadh sa bhliain	(241,707)	(207,017)
Ceangaltais nua	159,605	339,089
Dídhílsiú deontais	(55,704)	(48,186)
Iarmhéid deiridh	**608,115**	**745,921**

Ceangaltais na gclár deontais caipitil

			2023	2022
	Dlite 2024	**Blianta dá éis sin**	**Iomlán**	**Iomlán**
	€000	**€000**	**€000**	**€000**
Foraoisiú	61,018	425,734	486,752	538,894
Scéimeanna spriocdhírithe nuachóirithe talmhaíochta	25,121	—	25,121	41,355
Clár caipitil na Lárionad Cuan Iascaigh	20,654	4,035	24,689	50,556
CBSÉ – Scéim Iasachtaí an Bhreatimeachta	4,945	7,805	12,750	31,067
Caipiteal BAR	—	—	—	14,439
Scéim Gairneoireachta	6,000	2,395	8,395	5,497
An tIonad Náisiúnta um Thaighde agus Nuálaíocht Inbhuanaitheachta Talmhaíochta (NASRIC)	5,471	1,572	7,043	8,543
Athchóiriú cóiríochta do mhic léinn i mBéal Átha hÉis	2,400	300	2,700	2,900
Scéim prátaí síl/sceallóg	—	—	—	619
Scéimeanna atá á stiúradh go háitiúil - caipiteal	2	—	2	78
An Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh - caipiteal	—	—	—	63
Togra bia LEADER	3,495	—	3,495	5,986
Deontais infheistíochta caipitil	8,000	29,168	37,168	45,924
Iomlán na gceangaltas infhorfheidhmithe le dlí	**137,106**	**471,009**	**608,115**	**745,921**

Ceangaltais mórthionscadail caipitil

Tionscadal	Caiteachas carntha go dtí an 31 Nollaig 2022	Caiteachas in 2023	Ceangaltais tionscadail sna blianta dá éis sin	Saolré caiteachais iomlán tionscadail lena bhfuil coinne 2023	Saolré caiteachais iomlán tionscadail lena bhfuil coinne 2022
	€000	€000	€000	€000	€000
Tionscadal feabhsúcháin Inis Sionnach	25,861	25	—	25,886	25,861
Terminal 7 Rosslare Europort[a]	—	63,906	37,314	101,220	—
Total	**25,861**	**63,931**	**37,314**	**127,106**	**25,861**

Nóta [a] Tá RTBM ag comhbhunú (43%), saoráid theorann ag Calafort Ros Láir – Críochfort 7. Léiríonn an gealltanas €37.314 milliún an gealltanas iomlán go dtí mí Mheán Fómhair 2025. Chomh luath agus a bheidh sé curtha i gcrích, beidh an tsócmhainn sheasta seo le feiceáil ar Chlár Comhardaithe Vóta 13 Oifig na nOibreacha Poiblí.

2.14 Dliteanais theagmhasacha

Oibríochtaí AE

1. Tá an Roinn ar an eolas maidir le fionraíocht shealadach faoi Chlár Oibriúcháin CEMI na hÉireann i ngeall ar mhoill ar chur chun feidhme chóras pointí an AE a bhfuil gá leis faoi Rialacháin AE.

In 2018, chuir an Coimisiún Eorpach íocaíochtaí forchúitimh le hÉirinn le haghaidh caiteachas rialaithe agus forfheidhmithe ar fionraí agus bhí €33.31 milliún á shiarchoinneáil aige in íocaíochtaí ar fionraí amhail deireadh 2023.

Thug an tAire rialacháin isteach ó shin i leith lena gcomhlíontar na ceanglais ábhartha go hiomlán i ndáil le córas pointí do shealbhóirí ceadúnais bád iascaireachta mara. Tá na nósanna imeachta dá bhforáiltear faoi na rialacháin sin i bhfeidhm anois.

Leis an Acht Iascaigh Mhara (Forálacha Ilghnéitheacha), 2022, a síníodh ina dhlí i mí an Mhárta 2022 agus a tháinig i bhfeidhm i mí na Bealtaine 2022, rinneadh foráil maidir le córas pointí comhchosúil le haghaidh Máistrí soithí iascaireachta. Cuireadh bearta riaracháin agus socruithe i bhfeidhm ó shin i leith chun an córas pointí a fhorfheidhmiú. B'ionann é sin agus na céimeanna deiridh chun coinníollacha ex-ante a chomhlíonadh le haghaidh chlár CEMI.

Ionas go bhféadfar deireadh a chur leis an bhfionraí, ní mór don Choimisiún Eorpach a bheith sásta go bhfuil na bearta a rinneadh sách láidir. Thug Éire aghaidh ar na saincheisteanna a tharraing an Coimisiún anuas, agus cuireadh pointí pionóis i bhfeidhm cheana féin ar an gcóras nua. Le Rialacháin AE foráiltear nach mór don Choimisiún na híocaíochtaí ar fionraí a scaoileadh ach a mbeidh Éire ag comhlíonadh cheanglais an chórais pointí ina n iomláine. Go dtí seo, Mí Mheán Fómhair 2024, fuair an Roinn €10.7 milliún de na híocaíochtaí ar fionraí seo.

2. Tá an Roinn ar an eolas maidir le smachtbhannaí féideartha i ndáil le hábhair a sainaithníodh tar éis Fiosrúchán Riaracháin de bhun Airteagal 102(2) de Rialachán 1224/2009 an AE um Rialú i ndáil le hábhair rialaithe iascaigh mhara. Tá an tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara, atá neamhspleách i ndáil le cúrsaí oibriúcháin, ag plé ar bhonn gníomhach chun aghaidh a thabhairt ar na torthaí. Táthar éiginnte faoi chineál agus uainiú aon dliteanas féideartha go fóill.

Ag leanúint ar aghaidh ó iniúchadh a rinne an Coimisiún in 2018, fuair Éire cinneadh foirmiúil maidir le rún an Choimisiúin tabhairt faoi fhiosrúchán riaracháin ar mhaithe le meastóireacht a dhéanamh ar acmhainneacht na hÉireann chun rialacha an Chomhbheartais Iascaigh (CBI) a chur i bhfeidhm. Cuireadh torthaí an fhiosrúcháin in iúl d'Éirinn i mí na Nollag 2020. Is ábhair forfheidhmithe dlí le haghaidh údaráis rialaithe na hÉireann iad monatóireacht agus rialú a dhéanamh ar shoithí iascaireachta laistigh de Limistéar Eisiach Iascaigh na hÉireann. Faoin Acht Iascaigh Mhara agus Dlínse Muirí, 2006, is don Údarás um Chosaint Iascaigh Mhara (SFPA) agus don tSeirbhís Chabhlaigh agus dóibh siúd amháin atá gach saincheist oibriúcháin den sórt sin.

Go príomha, shainaithin an Coimisiún easnaimh a bhaineann le rialú éifeachtach iascaigh pheiligigh, saincheisteanna a bhaineann le tearcthuairisciú ar ghabhálacha na speiceas sin; córas smachtbhannaí neamh-leordhóthanach agus neamhéifeachtach le haghaidh cionta arna ndéanamh ag oibreoirí; agus an easpa rialaithe agus forfheidhmithe ar ghabhálacha tuinnín ghoirm ag soithí áineasa.

An tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara (SFPA), agus oifigigh na Roinne ag tacú leis, i gcás inarbh fhóinteach, chuir sé tús le próiseas rannpháirtíochta leis an gCoimisiún Eorpach. A bhuí leis an rannpháirtíocht leis an gCoimisiún, bhíothas in ann meastóireacht iomlán a dhéanamh ar thorthaí an Fhiosrúcháin agus breithniú a dhéanamh ar na gníomhartha a shainaithin an Coimisiún. I láthair na huaire, táthar ag fanacht ar ghníomhú foirmiúil ón gCoimisiún a mhéid a bhaineann le haon bheart eile a d'fhéadfadh sé a dhéanamh. Tuigtear, áfach, go bhfuil SFPA den tuairim gur thug sé aghaidh ar na teipeanna arna sainaithint ag AS Mare in Iniúchadh 2018 agus ar thorthaí an Fhiosrúcháin Riaracháin agus é sin ar bhonn an-leathan.

3. Tá an Roinn ar an eolas freisin maidir le dícheadú féideartha i ndáil leis na próisis iniúchta seo a leanas atá ar bun faoi láthair. Táthar éiginnte faoi mhéid iarbhír nó uainiú aon dliteanais fhéideartha.

- Imréiteach Cuntas 2023 don Bhliain Airgeadais 2022 – Thug an Coimisiún barúlacha i ndáil le hobair an Chomhlachta Deimhniúcháin. A mhéid a bhaineann leis an nGníomhaireacht Íocaíochta, tá tuairimí ann freisin le fiosrú. Bhí cruinniú déthaobhach ann i mí na Samhna 2023. D'iarr AS Agri tuilleadh faisnéise agus doiciméadaithe lena fhíorú go bhfuil an daonra dá ndéantar difear leithlisithe i bhfothacar amháin laistigh de scéim TAMS. Chuir an Roinn tuilleadh faisnéise ar fáil lena fhíorú go bhfuil an daonra dá ndéantar difear leithlisithe i bhfothacar amháin laistigh de scéim TAMS, agus ní i ndaonra iomlán TAMS. Tá an Roinn ag fanacht le litir dheiridh/ litir chomhréitigh maidir leis an gceist seo.
- Iniúchadh 2023 ar Scéimeanna Scoile (Torthaí agus Glasraí agus Bainne) - Is é an rud atá sna torthaí pionós bunráta 10% le haghaidh laigí in dhá phríomhrialú: seiceálacha chun rochtain a fháil ar an gcabhair a éilítear, agus seiceálacha chun incháilitheacht na cabhrach a chruthú. Ceanglaíonn AS AGRI ar Stiúrthóir na Gníomhaireachta Íocaíochta freisin barúil a thabhairt ar na bearta ceartaitheacha sa Dearbhú Bainistíochta; agus tá an Ghníomhaireacht Íocaíochta le tuairisciú ar chur chun feidhme na moltaí a bhaineann leis an gComhlacht Deimhniúcháin. Chuir an Coimisiún clabhsúr

leis an iniúchadh i mí Aibreáin 2024 agus níor cuireadh aon cheartúchán airgeadais i bhfeidhm toisc gur mheas an Coimisiún nach raibh aon bhaol ann don chiste a tháinig i gcrích.

- Ráiteas Dearbhaithe 2022 do Bhliain Airgeadais 2021 (CETFT) – An Scéim Leasa Caorach agus GLAS — Tugadh faoi iniúchadh Chúirt Iniúchóirí na hEorpa i mí Mheán Fómhair 2022. Litir chlabhsúir a fuarthas i mí an Mhárta 2023 ina bhfuil tuairimí i ndáil leis an Scéim Leasa Caorach agus GLAS. D'oscail AS AGRI fiosrúchán de bhun an iniúchta agus d'iarr faisnéis i ndáil leis na barúlacha ón gCúirt Iniúchóirí ina hIniúchadh 2022 um Ráiteas Dearbhaithe. Cuireadh an fhaisnéis is déanaí ar fáil do AS AGRI i mí Iúil 2023. Tá an Roinn ag fanacht ar nuashonrú ó AS AGRI. Tá an próiseas sin ar bun faoi láthair.

Scéimeanna ráthaíochta creidmheasa

Sheol an Roinn Fiontar, Trádála agus Fostaíochta (DETE) Scéim Ráthaíochta Creidmheasa COVID-19 (CCGS) i mí Mheán Fómhair 2020 chun cabhrú le gnólachtaí a raibh tionchar diúltach ag COVID-19 orthu agus ar stopadh iasachtú orthu ar an 30 Meitheamh 2022 í. Rinneadh comhaontú idir DETE agus an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara (RTBM) chun feirmeoirí agus na hearnálacha agraibhia agus bia mara a chur san áireamh sa scéim.

Thug an Scéim ráthaíocht Stáit 80% d'iasachtóirí a ghlac páirt inti maidir le saoráidí iasachtaithe suas le huasmhéid €2 billiún. Forbraíodh an Scéim i gcomhréir le Creat Chúnaimh Shealadaigh Stáit an Choimisiún Eorpaigh agus bhí sé ar fáil do FBManna, gnólachtaí le caipitliú meánach agus táirgeoirí tosaigh a chomhlíonann na critéir cháilitheachta.

Sheol an Roinn Fiontar, Trádála agus Fostaíochta (DETE) Scéim Ráthaíochta Creidmheasa na hÚcráine (UCGS) i mí Eanáir 2023. Forbraíodh an Scéim chun cabhrú le gnólachtaí a raibh tionchar ag costais mhéadaithe orthu de bharr na coimhlinte san Úcráin. Rinneadh comhaontú idir DETE agus RTBM chun feirmeoirí agus na hearnálacha agraibhia agus bia mara a chur san áireamh sa scéim.

Cuireann an Scéim €1.2 billiún ar fáil mar iasachtaí do FBManna agus do ghnólachtaí le caipitliú meánach chun críche caipitil oibre agus infheistíochta. Tá iasachtaí suas le €1 milliún ar fáil ó iasachtóirí atá ag glacadh páirt sa scéim, lena n áirítear bainc, soláthróirí neamhbhainc agus comhair chreidmheasa. Reáchtálann Corparáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann (SBCI) an scéim agus tá sé ar fáil go dtí an 31 Nollaig 2024.

I gcás gach ceann de na Scéimeanna seo, íocann an Stát (an ráthóir) as an ráthaíocht don iasachtóir rannpháirteach maidir leis an bpríomh-iarmhéid atá le híoc nach bhfaightear ar ais ar iasacht, sa chás go mainníonn an t iasachtaí ar na haisíocaíochtaí. Tá dliteanas RTBM teoranta don phríomh-iarmhéid a bhaineann le hiasachtaí d'fheirmeoirí agus do na hearnálacha agraibhia agus bia mara.

€32.677 milliún ba ea an neamhchosaint uasta iomlán na Roinne maidir le hiasachtaí a bhí le híoc ar an 31 Nollaig 2023 (2022: €45.347 milliún).

Caithfidh gnólachtaí a bhaineann leas as na Scéimeanna seo costas beag breise a íoc leis an Roinn. Íoctar éilimh in aghaidh na ráthaíochta d'iasachtóirí rannpháirteacha ó scéim iasachta fo-cheannteidil C.10 SBCI. Íocann DETE as costais na n-íocaíochtaí le SBCI chun an scéim a reáchtáil.

Eile

Tá an Roinn rannpháirteach i roinnt imeachtaí dlí atá ar feitheamh lena bhféadfaí dliteanais a ghiniúint, ag brath ar thoradh na dlíthíochta. Táthar éiginnte faoi aon mhéid iarbhír nó faoi uainiú dliteanas féideartha.

2.15 Dliteanais eile

Scéim Iasachtaí d'Fhás na Todhchaí

Is iasacht infheistíochta caipitil fhadtéarmach í an Scéim Iasachtaí d'Fhás na Todhchaí, a d'fhorbair RTBM agus DETE, i gcomhpháirtíocht leis an Roinn Airgeadais, an SBCI agus Ciste Infheistíochta na hEorpa (EIF).

Bhain FGLS tairbhe as ráthaíocht ón Aontas Eorpach faoin gCiste Eorpach d'Infheistíochtaí Straitéiseacha (EFSI).

Sheol SBCI an Scéim i mí an Mheithimh 2019.

Seachadadh é trí sholáthraithe airgeadais a ghlac páirt sa scéim, agus cuireadh suas le €300 milliún d'iasachtaí infheistíochta ar fáil do ghnólachtaí Éireannacha incháilithe, lena n áirítear feirmeoirí agus na hearnálacha agraibhia agus bia mara. Bhí praghas iomaíoch ar na hiasachtaí (uasmhéid an ráta úis thosaigh de 4.5% d'iasachtaí níos lú ná €250,000), bhí téarmaí 8-10 mbliana i gceist leo agus thacaigh siad le hinfheistíocht straitéiseach fhadtéarmach sa timpeallacht i ndiaidh an Bhreatimeachta. Bhí íosmhéid iasachta €100,000 suas le huasmhéid €3,000,000 i gceist in aghaidh an iarrthóra.

Spreag an tionchar mór, tobann, airgeadais ar ghnólachtaí le linn phaindéim Covid-19 seoladh an dara tráinse de €500 milliún in 2020, agus suas le 40% ar fáil don earnáil agraibhia.

€62 milliún ba ea costas tosaigh an €300 milliún a bhí ar fáil, agus chuir RTBM €25 milliún de seo ar fáil.

€106 milliún ba ea costas na hacmhainneachta méadaithe agus chuir RTBM €42 milliún de seo ar fáil.

Costas díreach FGLS don RTBM

	2019 – 2022	2023	2024 – 2030	Iomlán
	€000	€000	€000	€000
Céadchaillteanas EIF	48,000	—	—	48,000
Táillí bainistíochta CEI	1,130	773	2,612	4,515
Céadchaillteanas SBCI	9,797	—	—	9,797
Táillí bainistíochta SBCI	4,380	—	—	4,380
Costas iomlán [a]	63,307	773	2,612	66,692

Nóta [a] Athróidh costais iomlána na scéime ar thabhairt i gcrích na scéime, nuair a bheifear ar an eolas faoi luach iomlán chostas na n-éileamh mainnithe agus nuair a bhainfear é ó na ranníocaíochtaí céadchaillteanais arna ndéanamh ag an Roinn. Cuirfear an fuílleach ar fáil don Roinn an uair sin, rud a laghdóidh costas na scéime.

Anailís ar iasachtaí FGLS eisithe go dtí seo

Bliain inar eisíodh an iasacht	2019 – 2022		2023	
	Líon na n-iasachtaí	Luach na n-iasachtaí €000	Líon na n-iasachtaí	Luach na n-iasachtaí €000
Iasachtaí tarraingthe	1,589	233,335	1	3,000
Iasachtaí aisíoctha	102	12,935	—	—
Iasachtaí ar mainníodh orthu	37	5,584	—	—
Éilimh a íocadh	16 [a]	1,107 [b]	—	—
Iasachtaí Beo (suim aisíoctha)	1,450	57,494	1	265
Iarmhéid atá le híoc [c]	1,450	156,215 [d]	1	2,735

Nóta
[a] San áireamh sna figiúirí iasachtaí mainnithe.
[b] Ní léiríonn na héilimh íoctha an t-iarmhéid iomlán atá le híoc ar na hiasachtaí. Tá luach foriomlán na n-éileamh a íocadh sna 16 chás €277,000 níos ísle ná an iarmhéid atá le híoc ar na hiasachtaí seo.
[c] €127.16 milliún is ea an dliteanas féideartha don Roinn mar atá ar an 31 Nollaig 2023 (80% den iarmhéid iomlán atá le híoc).
[d] Ní chuirtear na héilimh íoctha san áireamh san iarmhéid.

An Scéim Iasachta Fáis agus Inbhuanaitheachta

Is iasacht infheistíochta fhadtéarmach í an Scéim Iasachta Fáis agus Inbhuanaitheachta (GSLS), a seoladh i mí Mheán Fómhair 2023, a sholáthair SBCI agus a chuireann ráthaíocht gan teorainn 80% ar fáil do na hiasachtóirí a ghlacann páirt inti. Cuireann Grúpa na mBanc Eorpach Infheistíochta (EIBG) ráthaíocht freagartha ar fáil don SBCI, ionas go mbeidh comhroinnt riosca na scéime mar a leanas: 20% soláthraithe airgeadais, 16% SBCI agus 64% EIBG.

Tá íosmhéid 30% den mhéid iasachta dírithe ar chuspóirí inbhuanaitheachta comhshaoil agus é mar aidhm cabhrú le FBManna infheistíocht a dhéanamh in inbhuanaitheacht agus in éifeachtúlacht fuinnimh. Beidh (suas le) 70% den iasachtú a bheidh fágtha le haghaidh iasachtú dírithe ar infheistíochtaí straitéiseacha d’fhonn an táirgiúlacht agus an t-iomaíochas a mhéadú agus bonn taca a chur dá réir faoi inbhuanaitheacht agus fás gnó amach anseo.

Roinntear costais GSLS idir DETE agus RTBM ar bhonn 60:40. Tacaíonn síntiús RTBM don GSLS le suas le 40% den iasachtú don earnáil agraibhia.

Costas tuairim is €117.3 milliún a bhainfidh leis an scéim €500 milliún, agus cuirfidh RTBM €45 milliún ar fáil idir 2022 agus 2026. Clúdaíonn an maoiniú seo ráthaíocht chéadchaillteanais (i.e. tugann an Stát ráthaíocht go gclúdófar an chéad sciar caillteanais maidir le haon mhainneachtain) agus costais riaracháin don CEI agus SBCI araon.

Costas díreach GSLS don RTBM

	2022	2023	2024-2036	Iomlán
	€000	€000	€000	€000
Céadchaillteanas EIF	13,000	13,000	—	**26,000**
Táillí bainistíochta CEI	57	696	5,089	**5,842**
Céadchaillteanas SBCI	—	3,252	—	**3,252**
Táillí bainistíochta SBCI	4,250	596	4,348	**9,194**
Costas iomlán [a]	**17,307**	**17,544**	**9,437**	**44,288**

Nóta [a] Athróidh costais iomlána na scéime ar thabhairt i gcrích na scéime, nuair a bheifear ar an eolas faoi luach iomlán chostas na n-éileamh mainnithe agus nuair a bhainfear é ó na ranníocaíochtaí céadchaillteanais arna ndéanamh ag an Roinn. Cuirfear an t-iarmhéid ar fáil don Roinn an uair sin, rud a laghdóidh costas na scéime.

Anailís ar iasachtaí GSLS eisithe go dtí seo

Bliain inar eisíodh an iasacht	2023	
	Líon na n-iasachtaí	Luach na n-iasachtaí
		€000
Iasachtaí tarraingthe	19	1,654
Iasachtaí aisíoctha	—	—
Iasachtaí ar mainníodh orthu	—	—
Éilimh a íocadh	—	—
Iasachtaí Beo (suim aisíoctha)	19	2
Iarmhéid atá le híoc [a]	**19**	**1,652**

Nóta [a] €1.322 milliún is ea an dliteanas féideartha don Roinn mar atá ar an 31 Nollaig 2023 (80% den iarmhéid iomlán atá le híoc).

Nóta 3 Caiteachas an Vóta

Anailís ar chaiteachas riaracháin

Tá an caiteachas riaracháin mar a leagtar amach thíos comhroinnte thar na cláir, chun costais iomlána an chláir a léiriú.

				2023		2022
				Soláthar sna meastacháin	**Toradh**	**Toradh**
				€000	**€000**	**€000**
i	Tuarastail, pánna agus liúntais					
		Bunmhéid	239,862			
		Méid Forlíontach	200			
				240,062	237,904	225,624
ii	Taisteal agus cothú			8,396	8,393	7,260
iii	Oiliúint agus forbairt agus speansais theagmhasacha			9,985	6,797	5,803
iv	Seirbhísí poist agus teileachumarsáide			5,900	5,648	5,248
v	Trealamh oifige agus seirbhísí seachtracha TF					
		Bunmhéid	68,267			
		Méid Forlíontach	10,280			
				78,547	79,295	65,822
vi	Speansais áitribh oifige					
		Bunmhéid	24,060			
		Méid Forlíontach	60,906			
				84,966	75,133	10,316
vii	Comhairleoireacht agus luach ar airgead agus athbhreithnithe beartais			369	52	124
viii	Bearta forlíontacha don AE			1,278	1,261	821
ix	Seirbhísí saotharlainne					
		Bunmhéid	11,900			
		Méid Forlíontach	310			
				12,210	12,612	9,971
				441,713	**427,095**	**330,989**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leagtar amach thíos na cúiseanna atá le héagsúlachtaí suntasacha i gcaiteachas Riaracháin (+/- 25% agus €100,000).

iii Oiliúint agus Forbairt agus speansais theagmhasacha

Soláthar sna meastacháin €9.985 milliún; toradh €6.797 milliún

Roinnt tosca ba chúis leis an easnamh caiteachais €3.188 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh. Is iad seo a leanas na príomhghnéithe: Rinneadh coigiltis €232,000 ar chostais chumarsáide/fógraíochta, rinneadh coigiltis €295,000 i soláthar cuntasaíochta teicniúil lenar ceadaíodh caillteanais airgeadra eachtraigh nach raibh gá leis agus ní raibh gá le soláthar €1 milliún a rinneadh le haghaidh cásanna dlí féideartha.

vi Speansais áitribh oifige

Soláthar sna meastacháin €24.060 milliún; toradh €75.133 milliún

Ba é ba chúis leis an méadú €51.073 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná cur chun feidhme chinneadh na RA an AE a fhágáil. Ba ghá bonneagar fisiciúil breise a chur isteach ag Calafort Bhaile Átha Cliath agus Eoraphort Ros Láir lena chinntiú gur féidir le hÉirinn na ceanglais maidir le seiceálacha agus rialuithe ar tháirgí a ghluaistear idir an Bhreatain Mhór agus Éirinn a bhainistiú go héifeachtach.

Is tionscadal bonneagair chriticiúil é an t-uasghrádú ar Eoraphort Ros Láir chun an bonneagar buan is gá a fhorbairt ar mhaithe le rialuithe custaim, sláintíochta agus fíteashláintíochta agus rialuithe oifigiúla bia a chomhlíonadh, is rialuithe atá ann de thoradh an Bhreatimeachta. D'íoc an Roinn cuid dá costais a bhain le Eoraphort Ros Láir a uasghrádú le hOifig na nOibreacha Poiblí, méid is fiú €63.900 milliún.

vii Seirbhísí comhairleoireachta agus luach ar airgead agus athbhreithnithe beartais

Soláthar sna meastacháin €369,000; toradh €52,000

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €317,000 i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná comhairleoireacht phleanáilte nár lean ar aghaidh toisc nach bhfuarthas aon fhreagra ar an iarraidh ábhartha ar thairiscintí.

Clár A Sábháilteacht Bia, Sláinte Ainmhithe agus Plandaí agus Leas Ainmhithe

				2023		2022
				Soláthar sna meastacháin	Toradh	Toradh
			€000	€000	€000	€000
A.1	Riarachán – pá			140,177	139,033	131,856
A.2	Riarachán − neamhphá					
		Bunmhéid	80,468			
		Méid Forlíontach	70,716			
				151,184	136,638	63,516
A.3	Sábháilteacht bia, sláinte ainmhithe agus plandaí agus leas ainmhithe					
		Bunmhéid	117,110			
		Méid Forlíontach	1,710			
				118,820	109,263	79,980
A.4	Eitinn Bhólachta agus Díothú Brúsallóise					
		Bunmhéid	51,210			
		Méid Forlíontach	20,600			
				71,810	74,284	57,452
				481,991	**459,218**	**332,804**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leis an méid seo a leanas leagtar amach na cúiseanna le héagsúlachtaí suntasacha i gcaiteachas cláir neamhriaracháin (+/-5% agus €100,000).

A.3 Sábháilteacht bia, sláinte ainmhithe agus sláinte plandaí agus leas ainmhithe

Soláthar sna meastacháin €117.110 milliún; toradh €109.263 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €7.847 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná coigiltis ar fud roinnt scéimeanna, go príomha mar a leanas: Tháinig coigiltis €4.5 milliún chun cinn i scéimeanna diúscartha Feola agus Min Cnámh agus scéimeanna ríomh-phasanna eachaí arna maoiniú ag Cúlchiste Coigeartaithe an Bhreatimeachta, i ngeall ar dheacrachtaí soláthair agus moilleanna eile ar na tionscadail a bhain do na hiarratasóirí deontais ar éirigh leo.

Tháinig coigiltis €1.9 milliún chun cinn i gcúiteamh Minceanna i ngeall go raibh an leibhéal éileamh a próiseáladh in 2023 ní b'ísle ná mar a bhí coinne leis.

A.4 Eitinn Bhólachta agus Díothú Brúsallóise

Soláthar sna meastacháin €51.210 milliún; toradh €74.284 milliún

Is é is cúis leis an méadú €23.074m ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná an méadú beag ar leibhéal na heitinne bólachta in Éirinn i gcaitheamh 2023. Leis an maoiniú tugadh tacaíocht do €15 milliún sa bhreis don Scéim Luachála Margaidh Feirme, arb í an phríomhbheart cúitimh í faoin Scéim Díothaithe Eitinne dá bhfuil ar fáil d'Úinéirí Tréada a bhfuil a dtréada thíos leis an ngalar.

Leithdháileadh €4 milliún sa bhreis chun Cleachtóirí Tréidliachta Príobháideacha (PVPanna) a íoc as tástáil eitinne a dhéanamh agus leithdháileadh €4 milliún eile ar an mbuiséad soláthairtí díothaithe eitinne i ngeall ar mhéadú ar líon na n-ainmhithe a bhíothas a thástáil in 2023.

Clár B Tacaíocht agus Rialuithe Feirme/Earnála

			2023		2022
		Soláthar sna meastacháin		Toradh	Toradh
		€000	€000	€000	€000
B.1	Riarachán − pá		68,592	68,032	64,521
B.2	Riarachán − neamhphá				
	Bunmhéid	33,479			
	Méid Forlíontach	780			
			34,259	35,919	28,574
B.3	Scéimeanna agra-chomhshaoil				
	Bunmhéid	160,737			
	Méid Forlíontach	(27,110)			
			133,627	122,084	268,570
B.4	Scéim na limistéar faoi shrianta nádúrtha				
	Bunmhéid	250,000			
	Méid Forlíontach	(1,000)			
			249,000	248,386	246,451
B.5	Forbairt talmhaíochta agus bia (feirme)				
	Bunmhéid	40,917			
	Géilleadh Iarchurtha	27,500			
	Méid Forlíontach	400			
			68,817	42,473	65,581
B.6	Scéimeanna inbhuanaitheachta mairteola				
	Bunmhéid	57,000			
	Méid Forlíontach	3,000			
			60,000	51,909	72,510
B.7	Aistriú eolais		25	—	1
B.8	An scéim leasa ainmhithe le haghaidh caorach				
	Bunmhéid	20,000			
	Méid Forlíontach	1,440			
			21,440	20,958	17,562
B.9	An scéim luathscoir		—	(11)	12
B.10	Foraoiseacht agus bithfhuinneamh				
	Bunmhéid	112,415			
	Méid Forlíontach	(13,483)			
			98,932	73,746	74,086
B.11	Costais a bhaineann le rialú agus scéimeanna tacaíochta eile				
	Bunmhéid	22,931			
	Méid Forlíontach	(2,500)			
			20,431	18,672	15,548

				2023	2022
		Soláthar sna meastacháin		Toradh	Toradh
		€000	€000	€000	€000
B.12	Scéimeanna eile				
	Bunmhéid	18,108			
	Méid Forlíontach	22,000			
			40,108	39,037	96,193
B.13	Bearta um cháin charbóin				
	Bunmhéid	13,650			
	Méid Forlíontach	(7,000)			
			6,650	2,905	3,465
B.14	Scéim Timpeallachta Tuaithe Talmhaíochta agus Aeráide				
	Bunmhéid	160,000			
	Méid Forlíontach	(14,000)			
			146,000	94,143	—
B.15	An Scéim um Fheirmeoireacht Orgánach		12,684	13,332	—
B.16	Scéim Mairteola an Bhreatimeachta				
	Bunmhéid	28,000			
	Méid Forlíontach	3,000			
			31,000	31,247	—
			991,565	**862,832**	**953,074**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leis an méid seo a leanas leagtar amach na cúiseanna le héagsúlachtaí suntasacha i gcaiteachas cláir neamhriaracháin (+/-5% agus €100,000).

B.3 Scéimeanna agra-chomhshaoil

Soláthar sna meastacháin €160.737 milliún; toradh €122.084 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €38.653 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná coigiltis ar fud roinnt scéimeanna.Bhí tionchar ag an ngéarchéim costais maireachtála agus fadhbanna soláthair ar chur i gcrích na dtionscadal go pointe áirithe agus mar thoradh ar chostais mhéadaithe sa tionscal tógála, chuir roinnt iarratasóirí oibreacha réamh-mheasta siar nó ghearr siad siar orthu.

B.5 Forbairt talmhaíochta agus bia (feirme)

Soláthar sna meastacháin €68.417 milliún; toradh €42.473 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €25.944 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ar an mórgóir ná forbairt na scéime TAMS 3 lenar bhain uasghrádú nach beag ar chórais chun freastal ar na hinfheistíochtaí nua agus uasteorainneacha méadaithe ar fud na scéimeanna éagsúla. Mar thoradh air sin, bhí moill ar eisiúint ceaduithe chun tús a chur le hoibreacha go dtí deireadh 2023.

Thairis sin, d'fhéadfadh sé gur chinn feirmeoirí áirithe gan dul ar aghaidh lena gceadú infheistíochta reatha agus seachas sin chuir siad iarratas isteach faoi TAMS 3 lena dtarraingítear leibhéal níos airde de chúnamh deontais le haghaidh scéimeanna áirithe.

B.6 Scéimeanna inbhuanaitheachta mairteola

Soláthar sna meastacháin €57.000 milliún; toradh €51.909 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €5.091 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná gurbh é 2023 an chéad bhliain den Chlár nua um Éifeachtúlacht Carbóin Bó Diúil (SCEP) agus nár íocadh roinnt rannpháirtithe toisc nach raibh siad in ann riachtanais na scéime a chomhlíonadh.

B.10 Foraoiseacht agus bithfhuinneamh

Soláthar sna meastacháin €112.415 milliún; toradh €73.746 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €38.669 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná an mhoill ar fhaomhadh a fháil ón gCoimisiún Eorpach le haghaidh an chláir foraoiseachta nua. Is é is sprioc don chlár foraoiseachta €3 billiún ná foraoisiú nua 8,000 heicteár a chruthú in aghaidh na bliana. Níorbh fhéidir an sprioc sin a bhaint amach in 2023 i ngeall ar uainiú rolladh amach an chláir.

B.11 Costais a bhaineann le rialú agus scéimeanna tacaíochta eile

Soláthar sna meastacháin €22.931 milliún; toradh €18.672 milliún

Ba é príomhchúis an easnaimh sa chaiteachas €4.259 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná toradh rathúil na n-iniúchtaí CBT AE, a raibh dícheadú iniúchta féideartha AE nach dtagann i gcrích mar thoradh orthu, nó a laghdaíodh tar éis deireadh a bheith curtha leis an bpróiseas iniúchta.

B.12 Scéimeanna eile

Soláthar measta €18.108; toradh €39.037 milliún

Ba é ba chúis leis an méadú €20.929 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná íocaíochtaí €20 milliún a bhí ag dul d'fheirmeoirí faoin Scéim Tacaíochta Farae 2023, a tugadh isteach mar fhreagairt ar dheacrachtaí agus luaineacht an mhargaidh laistigh de thionscal na feirmeoireachta.

B.13 Bearta um cháin charbóin

Soláthar sna meastacháin €13.650 milliún; toradh €2.905 milliún

Is é is príomhchúis leis an easnamh caiteachais €10.745 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná €10 milliún a soláthraíodh don Scéim Togra Taispeántais Bithgheilleagair. I ngeall ar a chasta is atá sé an scéim a chur ar bun, níor baineadh úsáid as an leithdháileadh sin.

B.14 Scéim Timpeallachta Tuaithe Talmhaíochta agus Aeráide

Soláthar sna meastacháin €160.000 milliún; toradh €94.143 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €65.857 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná an chastacht a bhain le rolladh amach na Scéime Timpeallachta Tuaithe Talmhaíochta agus Aeráide (ACRES). Ní hamhlaidh go bhfuair gach iarratasóir a íocaíocht agus níor cuireadh tús le híocaíochtaí a bhí dlite faoin sruth Tionscadail Comhair (TC) in 2023 mar a bhí beartaithe.

B.15 An Scéim Feirmeoireachta Orgánaí

Soláthar sna meastacháin €12.684 milliún; toradh €13.332 milliún

Is é is cúis leis an méadú €648,000 ar chaiteachas ná go raibh líon ní b'airde feirmeoirí rannpháirteach sa scéim ná mar a bhí coinne leis ar dtús.

B.16 Scéim Mairteola an Bhreatimeachta

Soláthar sna meastacháin €28.000 milliún; toradh €31.247 milliún

Ba é ba chúis leis an méadú €3.247 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná gur faomhadh scéim breise i gcaitheamh 2023 – an Clár Géinitíopa le haghaidh Bó-Ainmhithe. Maoiníodh an scéim le Cúlchiste Coigeartaithe an Bhreatimeachta (BAR).

Clár C Beartas agus Straitéis

					2023	2022
				Soláthar sna meastacháin	Toradh	Toradh
			€000	€000	€000	€000
C.1	Riarachán − pá					
		Bunmhéid	19,548			
		Méid Forlíontach	200			
				19,748	19,388	18,387
C.2	Riarachán − neamhphá			8,691	8,565	6,841
C.3	Taighde, cáilíocht agus deimhniúchán					
		Bunmhéid	28,224			
		Méid Forlíontach	10,853			
				39,077	38,621	39,027
C.4	Forbairt agus cur chun cinn talmhaíochta agus bia (nach cinn feirme)					
		Bunmhéid	30,766			
		Méid Forlíontach	(16,400)			
				14,366	15,816	12,417
C.5	Deontas Teagasc					
		Bunmhéid	162,196			
		Méid Forlíontach	(2,000)			
				160,196	156,476	148,957
C.6	Deontas de chuid An Bord Bia					
		Bunmhéid	55,290			
		Méid Forlíontach	1,000			
				56,290	55,486	52,300
C.7	Ciste na Rásaíochta Capall agus Con					
		Bunmhéid	92,000			
		Méid Forlíontach	(1,000)			
				91,000	91,000	94,231
C.8	Ciste Forbartha agus Nuálaíochta na Tuaithe Cedra			1,500	1,482	1,467
C.9	Tabhartais cabhrach bia – an Clár Domhanda Bia					
		Bunmhéid	—			
		Méid Forlíontach	25,000			
				25,000	25,000	25,000
C.10	Scéim iasachtaí SBCI			20,100	18,517	17,532

				2023	2022
		Soláthar sna meastacháin		Toradh	Toradh
		€000	€000	€000	€000
C.11	Seirbhísí eile				
	Bunmhéid	14,141			
	Méid Forlíontach	1,300			
			15,441	12,679	14,513
C.12	Tacaíochtaí eachaí eile				
	Bunmhéid	7,100			
	Méid Forlíontach	(1,000)			
			6,100	4,647	—
			457,509	**447,677**	**430,672**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leis an méid seo a leanas leagtar amach na cúiseanna le héagsúlachtaí suntasacha i gcaiteachas cláir neamhriaracháin (+/-5% agus €100,000).

C.3 Taighde, cáilíocht agus deimhniúchán

Soláthar sna meastacháin €28.224 milliún; toradh €38.621 milliún

Ba é ba chúis leis an méadú €10.397 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná gur thosaigh an Roinn ag cur maoiniú ar fáil do Bhord Bia i dtreo na Scéime Dearbhaithe Mairteola agus Uaineola Inbhuanaithe.

C.4 Forbairt agus cur chun cinn talmhaíochta agus bia (nach cinn feirme)

Soláthar sna meastacháin €30.766 milliún; toradh €15.816 milliún

Ba iad na nithe seo a leanas ba chúis leis an easnamh caiteachais €14.95 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh den chuid is mó: Tháinig coigiltis €8.244 milliún chun cinn sa Scéim Infheistíochta Caipitil don Bhreatimeacht arna hoibriú ag Fiontraíocht Éireann. Féadfaidh scéimeanna infheistíochta caipitil den sórt sin a bheith casta agus ní mór ullmhúchán agus pleanáil mhór a dhéanamh ina leith. Beidh an Scéim ar bun ar feadh roinnt blianta agus tarraingeofar maoiniú anuas de réir mar a chuirfear tionscadail chaipitil i gcrích.

Tháinig coigiltis €3.923 milliún chun cinn de bharr oifig nua an Ombudsman Náisiúnta Bia a bheith curtha ar bun. I bhfianaise a chasta atá na próisis reachtacha agus na hamlínte, níor cuireadh an oifig ar bun go dtí mí na Nollag 2023.

C.9 Tabhartais cabhrach bia – an Clár Domhanda Bia

Soláthar measta €nialas; toradh €25.000 milliún

Ba é ba chúis leis an méadú €25 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná réamhíocaíocht amach i leith ranníocaíocht 2024 na hÉireann faoin gComhaontú Comhpháirtíochta Straitéisí 2022-2024. Rinneadh an íocaíocht sin ag deireadh 2023 tar éis iarraidh ón gClár Domhanda Bia. Áirítear an méid sin faoi réamhíocaíochtaí sa ráiteas ar an staid airgeadais.

C.10 Scéimeanna iasachta Chorparáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann (SBCI)

Soláthar sna meastacháin €20.100 milliún; toradh €18.517 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €1.583 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná an t-éileamh ar na scéimeanna iasacht-bhunaithe a bheith ní b'ísle ná mar a bhí coinne leis.

C.11 Seirbhísí eile

Soláthar sna meastacháin €14.141 milliún; toradh €12.679 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €1.462 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná nach raibh gá leis an soláthar stuama bliantúil le haghaidh seirbhísí dlí i gcaitheamh na bliana.

C.12 Tacaíochtaí eachaí eile

Soláthar sna meastacháin €7.100 milliún; toradh €4.647 milliún

Ba é ba chúis leis an easnamh caiteachais €2.453 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná nár leanadh ar aghaidh le hathfhorbairt Ionad Eachaí na hÉireann agus nár tarraingíodh anuas an leithdháileadh €1.9 milliún ina leith sin. Tháinig coigiltis €553,000 chun cinn in earnáil na gcapall neamhfholaíochta toisc nár cuireadh roinnt tionscadal faofa i gcrích roimh dheireadh na bliana.

Clár D An Earnáil Bia Mara

				2023	2022
			Soláthar sna meastacháin	Toradh	Toradh
		€000	€000	€000	€000
D.1	Riarachán − pá		11,545	11,451	10,860
D.2	Riarachán − neamhphá		7,517	8,069	6,434
D.3	Iascach				
	Bunmhéid	82,433			
	Méid Forlíontach	7,000			
			89,433	86,500	43,054
D.4	Deontas Fhoras na Mara		41,421	41,405	44,439
D.5	Deontas Bhord Iascaigh Mhara				
	Bunmhéid	166,353			
	Méid Forlíontach	12,000			
			178,353	178,642	51,065
D.6	An tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara				
	Bunmhéid	28,081			
	Méid Forlíontach	(4,600)			
			23,481	21,623	20,933
D.7	Tionscadal feabhsúcháin Inis Sionnach		100	25	74
			351,850	**347,715**	**176,859**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leis an méid seo a leanas leagtar amach na cúiseanna le héagsúlachtaí suntasacha i gcaiteachas cláir neamhriaracháin (+/-5% agus €100,000).

D.5 Deontas Bhord Iascaigh Mhara

Soláthar sna meastacháin €166.353 milliún; toradh €178.642 milliún

Is é is cúis leis an méadú €12.289 milliún ar chaiteachas i gcomparáid leis an meastachán bunaidh ná gur tarraingíodh anuas méid ba mhó ná mar a bhí coinne leis ar dtús faoi scéimeanna Chúlchiste Coigeartaithe an Bhreatimeachta (BAR), is scéimeanna arna spreagadh ag éilimh.

D.6 An tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara

Soláthar sna meastacháin €28.081 milliún; toradh €21.623 milliún

Is iad na nithe seo a leanas is cúis leis an easnamh caiteachais €6.458 milliún i gcomparáid leis an meastachán bunaidh den chuid is mó: Ba iad coigiltis €2.387 milliún i bpá agus pinsin a cuireadh i leith na moille ar earcaíocht ball foirne nua den chuid is mó, mar aon le ní ba lú fostaithe ag dul ar scor ná mar a bhí coinne leis.

Coigiltis chaipitil €547,000 inchurtha i leith athruithe sna hamlínte a bhaineann leis na hoibreacha atá beartaithe.

Coigiltis neamhphá €3.524 milliún go príomha mar gheall ar ath-thairiscint seirbhísí tacaíochta a bhaineann le roinnt tionscadal in CEMI/CEMID a raibh tionchar acu ar sheachadadh na dtionscadal sin i gcaitheamh 2023.

Nóta 4 Fáltais

4.1 Leithreasaí i gcabhair

				2023		2022
			Fo-chean nteideal	Measta	Fíoraithe	Fíoraithe
				€000	€000	€000
1	Forchúiteamh tuarastal etc. d'oifigigh ar iasacht do chomhlachtaí seachtracha			720	563	748
2	Taiscí agus urrúis fhorghéillte			1	2,373	43
3	Fáltais ó tháillí cigireachta ag gléasraí feola		A.3			
		Bunmhéid	25,112			
		Méid Forlíontach	(7,200)			
				17,912	21,133	23,223
4	Fáltais ó tháillí scrúdaithe tréidliachta le haghaidh onnmhairí beo		A.3	685	1,029	1,051
5	Fáltais ó tháillí le haghaidh seirbhísí cigireachta áitreabh déiríochta		A.3	4,300	3,971	4,597
6	Fáltais ó dhíol vacsaíní etc.		A.3	675	510	536
7	Fáltais ó tháillí tástála síolta etc.		C.3	3,150	3,472	2,515
8	Fáltais ó ranníocaíochtaí feirmeoirí maidir le díothú eitinne		A.3	7,501	8,045	8,299
9	Fáltais Choimisiún na Talún			255	141	228
10	Fáltais eile			1,626	7,669	6,970
11	CETFT (An Ciste Eorpach Talmhaíochta um Fhorbairt Tuaithe)		B.4, B.3, B.5 agus B.9			
		Bunmhéid	226,000			
		Méid Forlíontach	(80,000)			
				146,000	141,570	310,847
12	Ciste Tréidliachta		A.3	335	2,094	3,255
13	Fáltais Ráthaíochta AE eile (Talmhaíocht)		B.11	52	9	52
14	Fáltais ó fhíneálacha agus ó fhorghéilleadh i leith iascach mara		D.3	100	11	—
15	Fáltais faoi Achtanna 1933 agus 1954		D.3	100	160	139
16	Táillí ceadúnais dobharshaothraithe		D.3	406	639	660

				Fo-chean nteideal	Measta	2023 Fíoraithe	2022 Fíoraithe
					€000	€000	€000
17	Fáltais AE as CEMI			D.3			
		Bunmhéid	49,600				
		Méid Forlíontach	(46,400)				
					3,200	6,792	5,611
18	Fáltais ó Chórais Bhia Inbhuanaithe Éireann				100	127	163
19	Fáltais ó ranníocaíochtaí breise aoisliúntais ar luach saothair seirbhíse poiblí				10,792	11,833	11,427
20	Fáltais NGEU			B.3			
		Bunmhéid	45,000				
		Méid Forlíontach	(12,000)				
					33,000	33,202	28,354
21	Fáltais ceadúnaithe foraoiseachta			B.10	100	51	78
	Iomlán				**231,010**	**245,394**	**408,796**

Éagsúlachtaí suntasacha

Leagtar amach thíos na cúiseanna atá le héagsúlachtaí suntasacha i bhfáltais (+/- 5% agus €100,000). Ar an iomlán, bhí leithreasaí i gcabhair €131.216 milliún ní b'ísle ná an réamh-mheastachán.

1 Forchúiteamh tuarastal, etc. d'oifigigh ar iasacht do chomhlachtaí seachtracha

Meastachán €720,000; réadaithe €563,000

Tharla an laghdú €157,000 toisc nár próiseáladh roinnt sonrasc le haghaidh 2023 go dtí 2024.

2 Taiscí agus urrúis fhorghéillte

Meastachán: €1.000 milliún; réadaithe: €2.373

Is é is cúis leis an méadú €2.372 milliún ná gur forghéilleadh roinnt urrús don Roinn mar thoradh ar neamhchomhlíonadh na n-oibleagáidí a bhaineann le Ceadúnais onnmhairiúcháin.

3 Fáltais ó tháillí cigireachta ag gléasraí éanlaithe clóis agus feola eile.

Meastachán €25.112 milliún; réadaithe €21.133 milliún

Is é an príomhchúis leis an laghdú €3.979 milliún ná meascán de leibhéil mharaithe ní b'ísle i gcás roinnt speiceas in 2023 de €5.572 milliún agus méadú €2.336 milliún ar tháillí cigireachta allmhairiúcháin.

4 Fáltais ó tháillí scrúdaithe tréidliachta le haghaidh onnmhairí beo

Meastachán: €685,000; réadaithe: €1.029

Is é is cúis leis an méadú €344,000 ná leibhéil onnmhairiúcháin ní b'airde arbh iad na fáltais bhreise seo a leanas ba thoradh orthu:

Scrúdú tréidliachta ar onnmhairí eallaigh (€231,000) agus ar chapaill (€143,000); táillí scrúdaithe ar ainmhithe beo €30,000; agus laghduithe ar tháillí ar mhuca €57,000 agus caoirigh €5,000.

5 Fáltais ó tháillí le haghaidh seirbhísí cigireachta áitreabh déiríochta

Meastachán €4.300 milliún; réadaithe €3.971 milliún

Is é is cúis leis an laghdú €329,000 ná gníomhaíocht ábhartha laghdaithe san earnáil próiseála déiríochta.

6 Fáltais ó dhíol vacsaíní etc.

Meastachán €675,000; réadaithe €510,000

Is é is cúis leis an laghdú €165,000 ná fáltais a bheith ag brath ar thosca seachtracha, lena n-áirítear an t-éileamh ar thástáil saotharlainne ó chleachtóirí tréidliachta príobháideacha agus an praghas margaidh ar bheostoc feirme. Dá bharr sin, bíonn sé deacair ioncam ó na foinsí sin a thuar go beacht in aon bhliain ar leith.

7 Fáltais ó tháillí tástála síolta, táillí deimhniúcháin, táillí ceadúnaithe, lotnaidicídí, táillí clárúcháin, etc. agus fáltais ó Fheirm Bhacastúin

Meastachán €3.150 milliún; réadaithe €3.472 milliún

Is é is cúis leis an méadú €322,000 ná méadú ar na leibhéil tástála agus deimhnithe síolta agus ar leibhéal na dtáillí clárúcháin lotnaidicídí a fuarthas.

8 Fáltais ó ranníocaíochtaí feirmeoirí i dtreo an chostais a bhaineann le galar bólachta a dhíothú

Meastachán €7.501 milliún; réadaithe €8.045 milliún

Is é is cúis leis an méadú €544,000 ná fáltais mhéadaithe ó thobhaigh onnmhairiúcháin in 2023 agus leathnú ar an tréad déiríochta as ar eascair méadú ar tháirgeadh bainne agus ar na tobhaigh ghaolmhara.

9 Fáltais Choimisiún na Talún

Meastachán €255,000; réadaithe €141,000

Is é is cúis leis an laghdú €114,000 ná leibhéal fáltas ó bhlianachtaí bliantúla dlite, fuascailtí luatha agus riaráistí a bhí ní b'ísle ná mar a bhí coinne leis. Is iarmhairt é sin ar laghdú leanúnach ar líon na mblianachtóirí de chuid Choimisiún na Talún.

10 Fáltais eile

Meastachán €1.626 milliún; réadaithe €7.669 milliún

Is é is príomhchúis leis an méadú €6.043 milliún ná: fáltais €2.418 milliún as caillteanais stoic idirghabhála a bhí dlite d'Éirinn tar éis cuntas AE 2022 a imréiteach; méadú €109,000 ar fháltais as pasanna peataí; fáltais phinsin Teagasc €2.392 milliún agus fáltais phinsin na Gníomhaireachta um Chosaint Iascaigh Mhara (SFPA) €376,000.

11 CETFT (An Ciste Eorpach Talmhaíochta um Fhorbairt Tuaithe)

Meastachán €226.000 milliún; réadaithe €141.570 milliún

Is é is cúis leis an laghdú €84.430 milliún ná íocaíochtaí áirithe nár eisíodh i mbliain airgeadais 2023 an AE agus tá na fáltais a bhaineann leis na híocaíochtaí sin dlite anois in 2024.

12 Ciste Tréidliachta

Meastachán: €335,000; réadaithe: €2.094

Is é is cúis leis an méadú €1.759 milliún ná fáltais €1.595 milliún in 2023 a bhain leis an gClár Tréidliachta um Dhíothú Eitinne le haghaidh 2022.

16 Táillí ceadúnais dobharshaothraithe

Meastachán €406,000; réadaithe €639,000

Is é is cúis leis an méadú €233,000 ar fháltais ná méadú ar líon na gceadúnas dobharshaothraithe arna n-eisiúint in 2023.

17 Fáltais AE as CEMI

Meastachán €49.600 milliún; réadaithe €6.792 milliún

An méid seo a leanas is cúis leis an laghdú €42.808 milliún: CEMI- as an €42.4 milliún buiséadaithe, níor íocadh €33.31 milliún i ngeall ar rannpháirtíocht leanúnach maidir le torthaí iniúchadh AS Mare, níor éilíodh €2.298 milliún, agus tá coinne leis go n-éileofar in 2024 é. Fuarthas an fuílleach €6.792. CEMID- Bhí coinne leis go n-éileofaí €7.2 milliún in 2023 ach níor éilíodh é, agus táthar ag súil go n-éileofar in 2024 é.

19 Fáltais ó ranníocaíochtaí breise aoisliúntais ar luach saothair na seirbhíse poiblí

Meastachán €10.792 milliún; réadaithe €11.833 milliún

Is é is cúis leis an méadú €1.041 milliún ná méadú ar bhaill foirne RTBM, rud a d'fhág gur tháinig méadú €670,000 ar asbhaintí tobhaigh pinsin agus €371,000 a bhí i dtionchar na n-arduithe pá i gcomhlachtaí faoi choimirce na Roinne.

20 Fáltais NGEU

Meastachán €45.000 milliún; réadaithe €33.202 milliún

Is é is cúis leis an laghdú €11.798 milliún ná go raibh fáltais EURI, atá bunaithe ar chaiteachas a tabhaíodh ar scéimeanna tacaíochta áirithe i gcaitheamh na bliana airgeadais 2023, ní b'ísle ná mar a bhí coinne leis.

Nóta 5 Líon Foirne agus Luach Saothair

5.1 Líon na bhfostaithe

Coibhéisí lánaimseartha	2023	2022
Roinn	3,840	3,760
Gníomhaireachtaí [a]	1,751	1,707
Iomlán	**5,591**	**5,467**

Nóta [a] Is iad na gníomhaireachtaí atá faoi choimirce na Roinne lena ngabhann gné phá ina ndeontas mar a fhoráiltear i meastacháin na Roinne ná Bord Bia, Bord Iascaigh Mhara, Foras na Mara, an tÚdarás um Chosaint Iascaigh Mhara agus Teagasc.

5.2 Pá

Luach saothair bhaill foirne na Roinne	**2023**	**2022**
	€000	**€000**
Pá	211,823	201,281
Liúntais ard-dualgas, dualgais speisialta agus dualgais bhreise	554	304
Liúntais eile	2,760	2,746
Ragobair agus freastal breise	3,236	3,151
Liúntais seala	2,178	2,165
ÁSPC an Fhostóra	18,148	16,660
Pá iomlán	**238,699**	**226,307**

Luach saothair bhaill foirne na Gníomhaireachta	**2023**	**2022**
	€000	**€000**
Pá	99,305	93,415
Liúntais ard-dualgas, dualgais speisialta agus dualgais bhreise	1,397	1,270
Liúntais eile	485	491
Ragobair agus freastal breise	116	122
Íocaíochtaí bónais	430	124
ÁSPC an Fhostóra	4,380	4,118
Pá iomlán	**106,113**	**99,540**

5.3 Liúntais agus íocaíochtaí ragoibre – Roinn

amhail an 31 Nollaig	Líon na bhfaighteoirí	Faighteoirí a fuair €10,000 nó níos mó	An íocaíocht aonair ba mhó	
			2023	2022
			€	€
Liúntais ard-dualgas, dualgais speisialta agus dualgais bhreise	147	14	18,391	14,451
Liúntais seala	289	80	27,254	26,870
Ilghnéitheach	1,235	31	60,624	86,926
Ragobair agus freastal breise	784	93	32,653	32,764
Luach saothair breise i níos mó ná catagóir amháin	533	231	45,091	48,609

Liúntais agus íocaíochtaí ragoibre – Gníomhaireachtaí

amhail an 31 Nollaig	Líon na bhfaighteoirí	Faighteoirí a fuair €10,000 nó níos mó	An íocaíocht aonair ba mhó	
			2023	2022
			€	€
Liúntais ard-dualgas, dualgais speisialta agus dualgais bhreise	127	76	27,025	26,657
Liúntais eile	457	49	19,294	21,600
Ragobair	215	53	28,802	28,393
Luach saothair breise i níos mó ná catagóir amháin	109	80	34,746	33,450

5.4 Bandaí pá fostaithe na Roinne

Seo a leanas an líon fostaithe de chuid na Roinne a raibh a sochair fostaí (lena n-áirítear bunphá, liúntais, ragobair; diomaite de ÁSPC an fhostóra, costais phinsin an fhostóra) don bhliain airgeadais idir €20,000 and €59,999 agus laistigh de gach banda €10,000 ó níos mó ná €60,000:

Bandaí Pá (€)		Líon na bhfostaithe	
Ó	**Go**	**2023**	**2022**
20,000	59,999	2,684	2,761
60,000	69,999	444	417
70,000	79,999	285	241
80,000	89,999	165	178
90,000	99,999	130	88
100,000	109,999	79	97
110,000	119,999	99	96
120,000	129,999	39	20
130,000	139,999	17	10
140,000	149,999	10	2
150,000	159,999	1	1
160,000	169,999	3	6
170,000	179,999	2	3
180,000	189,999	—	—
190,000	199,999	—	—
200,000	209,999	—	—
210,000	219,999	—	1
220,000	229,999	1	—
230,000	239,999	—	—
240,000	249,999	—	—
250,000	259,999	—	—
260,000	269,999	—	—
270,000	279,999	—	—
280,000	289,999	—	—
290,000	299,999	—	—
300,000	309,999	1	—

5.5 Socruithe eile maidir le luach saothair

Athfhostaíodh naonúr státseirbhíseach ar scor a bhí ag fáil pinsean státseirbhíse ar bhonn táille ar chostas iomlán €23,277. Bhí na híocaíochtaí a rinneadh i gcomhréir le prionsabail an Achta um Pinsin na Seirbhíse Poiblí (Scéim Aonair agus Forálacha Eile), 2012.

Áirítear sa chuntas seo caiteachas €2,623,441 i leith 40 oifigeach a bhí i mbun seirbhíse taobh amuigh den Roinn don bhliain iomlán nó do chuid de 2023 agus ar íoc an Roinn a dtuarastail.

Ní áirítear sa chuntas seo caiteachas i leith 23 oifigeach a bhí i mbun seirbhíse taobh amuigh den Roinn don bhliain iomlán nó do chuid de 2023 i Ranna/Oifigí Rialtais eile agus nár fhorchúitigh an Roinn a dtuarastail.

5.6 Ró-íocaíochtaí párolla

amhail an 31 Nollaig	**Líon na bhfaighteoirí**	**2023** **€**	**2022** **€**
Ró-íocaíochtaí	378	781,953	679,872
Pleananna téarnaimh atá i bhfeidhm	74	173,936	216,750

Aistríodh 11 phlean aisghabhála ró-íocaíochta i leith 11 dhuine dar luach €11,301 chuig sé roinn/oifig rialtais in 2023.

5.7 Luach saothair agus sochair an Oifigigh Cuntasaíochta

Ba é luach saothair agus sochair incháanacha an Oifigigh Cuntasaíochta don bhliain airgeadais mar a leanas:

	2023 **€000**	**2022** **€000**
Bunphá	227	213

Ní chuirtear an luach de shocair scoir shaothraithe le linn na tréimhse san áireamh thuas. Is ball den scéim aoisliúntais roimh 1995 do státseirbhísigh bhunaithe an tOifigeach Cuntasaíochta agus ní théann teidlíochtaí an duine sin maidir le sochair scoir thar théarmaí caighdeánacha na scéime sin.

Nóta 6 Ilghnéitheach

6.1 Maoiniú ón Aontas Eorpach

Le Rialachán (CE) Uimh. 1290/2005 ón gComhairle tugadh isteach an Ciste Eorpach um Ráthaíocht Talmhaíochta (CERT) agus an Ciste Eorpach Talmhaíochta um Fhorbairt Tuaithe (CETFT).

Le ciste CERT maoinítear íocaíochtaí díreacha agus tacaíochtaí margaidh agus le CETFT cómhaoinítear bearta forbartha tuaithe faoi chláir forbartha tuaithe arna bhfaomhadh.

Áirítear ar ghníomhaíochtaí na Roinne bearta arna maoiniú go hiomlán ag CERT agus gníomhaíochtaí arna gcómhaoiniú ag CETFT agus ón Vóta.

Áirítear i gClár B caiteachas i leith gníomhaíochtaí arna gcómhaoiniú ag an AE trí CETFT. Áirítear i gClár C freisin caiteachas i leith gníomhaíochtaí arna gcómhaoiniú ó Chiste Tréidliachta an AE. Áirítear i gCláir C agus D caiteachas i leith gníomhaíochtaí arna gcómhaoiniú ag an AE tríd an gCiste Eorpach Muirí agus Iascaigh, 2014-2020 (CEMI). Áirítear i gClár B muirear €7,463,946 don Vóta le haghaidh Maoiniú AE a dícheadaíodh de dheasca cinntí maidir le himréiteach comhréireachta agus €1,889,402 in íocaíochtaí déanacha.

Áirítear ús €51,849 sa chuntas a íocadh ar iasachtaí gearrthéarmacha €670 milliún a fuarthas ar iasacht in 2022 chun caiteachas Ráthaíocht CERT a mhaoiniú ar feitheamh forchúiteamh ón AE. Aisíocadh na hiasachtaí in 2023 in éineacht le hús.

Fuarthas €670 milliún san iomlán ar iasacht i gcistí gearrthéarmacha in 2023 chun caiteachas Ráthaíocht CERT a mhaoiniú ar feitheamh forchúiteamh ón AE in 2024.

Ioncam agus caiteachas arna maoiniú ag an AE a bhainistíonn an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara

	2023	**2022**
	€m	**€m**
Scéim na n-íocaíochtaí díreacha/scéim na híocaíochta bunúsaí	1,120	1,180
Tacaíochtaí margaidh eile	11	27
Eile	(3)	(11)
Fáltais chómhaoinithe (bearta arna gcómhaoiniú ag an AE) [a]		
	2023	**2022**
	€m	**€m**
Cláir Forbartha Tuaithe CETFT	157	339
Ciste Tréidliachta	1.6	2.8
Fáltais chómhaoinithe eile	2	1
Iascach		
CEMI - An Ciste Eorpach Muirí agus Iascaigh 2014-2020 [b]	6.8	5.6
Pá iomlán	**1,295**	**1,544**

Nótaí
[a] Ní léirítear sa tábla seo ach an cómhaoiniú AE ar na cláir sin.
[b] Coinnítear fáltais CEMI €13.9 milliún i gcuntas fionraí (réamhíocaíochtaí AE) i gcomhréir le nósanna imeachta airgeadais phoiblí.
[c] Faoi Rialachán (AE) 908/2014, Airteagal 28, déantar méideanna a aisghabhtar a dhearbhú agus a ghlanluacháil in aghaidh an chaiteachais scéime inar tháinig an dliteanas le haghaidh aisghabhála chun cinn.

6.2 Ró-íocaíochtaí scéime

	2023	2022
	€000	€000
Ró-íocaíochtaí scéime amhail an 1 Eanáir	1,743	668
Coigeartú athráitis don iarmhéid tosaigh	—	1,455
Ró-íocaíochtaí a ardaíodh sa bhliain	11,031	15,710
Ceartúcháin	(325)	(1,040)
Aisghabhálacha	(11,230)	(14,958)
Díscríobhanna (nóta 6.3)	(41)	(92)
Ró-íocaíochtaí scéime amhail an 31 Nollaig	**1,178**	**1,743**

6.3 Díscríobhanna

Díscríobhadh na suimeanna seo a leanas sa bhliain	2023	2022
	€	€
Ró-íocaíochtaí scéime:		
Scéim foraoisithe	—	69,011
Scéim um chosaint na timpeallachta tuaithe	20,239	11,378
Préimheanna ilghnéitheacha AE agus scéimeanna bunaithe ar cheantair	2,151	2,169
Préimheanna Vóta Ilghnéitheacha	10,923	2,951
An scéim luathscoir	7,528	6,311
	40,841	**91,820**
Custaiméirí:		
Custaiméirí nach dtrádálann a thuilleadh	3,521	2,373
Cúiseanna eile	920	1,814
	4,441	**4,187**
	45,282	**96,007**

6.4 Cúiteamh agus costais dlí

Íocaíochtaí/costais arna n-íoc ag an Roinn sa bhliain

	Éilimh ó		Iomlán	Iomlán
	fostaithe	baill den phobal	2023	2022
	Díobhálacha Pearsanta	Díobhálacha Pearsanta		
An líon cásanna	4	5	9	13
	€000	**€000**	**€000**	**€000**
Costais dlí dílse na Roinne	—	—	—	—
Íocaíochtaí ag an Roinn/thar a ceann				
Cúiteamh	125	140	265	87
Costais dlí	102	184	286	574
Costais eile	6	—	6	12
Iomlán 2023	**233**	**324**	**557**	**673**
Iomlán 2022	150	523	673	

Nóta [a] Amhail an 31 Nollaig 2023, tá na héilimh seo a leanas fós le réiteach:
Cásanna dlíthíochta ginearálta 85 (2022: 87 cás)

[b] Amhail an 31 Nollaig 2023, chuir an roinn/oifig €13,106 san áireamh faoi Chreidiúnaithe eile dlite, arb é sin iomlán na gcostas dlí atá fós gan íoc atá dlite leis an nGníomhaireacht um Éilimh ar an Stát.

Costais charnacha na gcásanna a cuireadh i gcrích in 2023

	Éilimh ó		
	fostaithe	baill den phobal	Iomlán
	Díobhálacha Pearsanta	Díobhálacha Pearsanta	
An líon cásanna	4	5	9
	€000	**€000**	**€000**
Costais dlí dílse na Roinne	—	—	—
Íocaíochtaí ag an Roinn/thar a ceann			
Cúiteamh	125	140	265
Costais dlí	101	184	285
Costais eile	2	0	2
Iomlán	**228**	**324**	**552**

6.5 Costais eadrána agus idir-réitigh

Ní dhearnadh aon chaiteachas in 2023 (2022: €0.990 milliún) mar thoradh ar imeachtaí comhréitigh agus eadrána.

6.6 Tabhartais cabhrach bia

Stiúrthóir Feidhmiúcháin an Chláir Dhomhanda Bia (WFP) agus an Roinn, shínigh siad Comhaontú Comhpháirtíochta Straitéisí an Chláir Dhomhanda Bia-na hÉireann 2022-2024 i mí na Nollag 2021. Leis an gcomhaontú sin leagadh amach tacaíocht mhéadaithe do WFP i gcaitheamh na tréimhse sin, faoi réir leithreasaí buiséid bliantúla ó Dháil Éireann. Leis an gcomhaontú trí bliana leagadh amach íosmhéid €25 milliún de ranníocaíochtaí iltaobhacha in aghaidh na bliana, agus leithdháileadh €75 milliún ar a laghad don iomlán trí bliana faoin gcomhaontú.

Déantar an leithdháileadh sin mar thacaíocht leanúnach do chuspóirí straitéiseacha reatha an Chláir Dhomhanda Bia, is é sin:

- deireadh a chur leis an ocras, ach rochtain ar bhia a chosaint
- feabhas a chur ar an gcothú
- slándáil bia a bhaint amach
- tacú le cur chun feidhme na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe (SFI)
- dul i gcomhpháirtíocht le haghaidh torthaí SFI.

Scríobh Stiúrthóir Feidhmiúcháin WFP chuig an Roinn le fiafraí an ndéanfadh Éire breithniú ar leithdháileadh 2024 a íoc amach go luath. D’aontaigh an Roinn íocaíocht luath €25 milliún a dhéanamh as leithdháileadh 2024. Rinneadh an íocaíocht sin i mí na Nollag 2023 agus tá an méid sin san áireamh sna réamhíocaíochtaí sa ráiteas ar an staid airgeadais. Leis an íocaíocht sin cuirtear deireadh le gealltanas maoinithe na Roinne do WFP faoi Chomhaontú Comhpháirtíochta Straitéisí 2022-2024.

Is í an Eagraíocht Bhia agus Talmhaíochta (EBT) an phríomhghníomhaireacht speisialaithe de chuid na Náisiún Aontaithe a stiúrann iarrachtaí idirnáisiúnta chun deireadh a chur leis an ocras ar fud an domhain; slándáil bia a bhaint amach do chách; agus a chinntiú go mbíonn rochtain rialta ag daoine ar a ndóthain bia ardchaighdeáin chun saol gníomhach sláintiúil a chaitheamh.

Le síntiúis agus ranníocaíochtaí deonacha breise le EBT, cuirtear ar chumas EBT oibriú i 130 tír chun córais inbhuanaithe talmhaíochta agus bhia a fhorbairt. B’ionann ranníocaíocht na hÉireann (RTBM) le EBT in 2023 agus €4.25 milliún (2022: €3.359 milliún).

6.7 Géilleadh iarchurtha

Le géilleadh iarchurtha cuimsítear coigiltis €45.600 milliún i gcaiteachas caipitiúil in 2023, faoi na fo-cheannteidil seo a leanas, a tugadh anonn go 2024.

		€000
B.5	Forbairt talmhaíochta agus bia	22,400
B.10	Foraoiseacht agus bithfhuinneamh	19,900
B.13	Bearta um Cháin Charbóin	3,300
		45,600

6.8 Calaois agus calaois amhrasta

	Líon na gcásanna	2023 €000	2022 €000
Calaois amhrasta	4	105	88

Fuair an Roinn amach faoi thrí chás calaoise amhrasta i gcaitheamh 2023 (2022: cúig cinn).

Baineann ceithre cinn de na cásanna calaoise amhrasta luaite sa tábla thuas le hiasachtaí ráthaithe Chorparáid Baincéireachta Straitéiseach na hÉireann (SBCI) (Scéim Iasachtaí Breatimeachta/ Scéim Oibre Caipitil Covid). Fuair iasachtaithe aon iasacht déag ar an iomlán ag baint úsáid as doiciméid aitheantais chalaoiseacha amhrasta agus/nó faisnéis airgeadais chalaoiseach. €1.21 milliún ba ea luach iomlán na n-iasachtaí. Dhearbhaigh SBCI nach raibh baint ag aon chliant RTBM/Agri leis an gcalaois amhrasta.

Baineann caillteanas €40,000 le RTBM mar gheall ar an gcineál roinnte maoinithe atá i gceist leis na hiasachtaí seo, 60:40 idir DETE agus RTBM.

6.9 Clár Díothaithe na hEitinne Bólachta

In 2023, b'ionann costas na scéime (gan costais tuarastail foirne a áireamh) agus €74.284 milliún.

B'ionann costas na ngnéithe cúitimh uile a íocadh le feirmeoirí agus €39.817 milliún. Cuimsítear leis sin an Scéim Luachála Margaidh Feirme, an Scéim Forlíonta Ioncaim, an Scéim Cruatain agus an Scéim Dídhaonraithe.

Anuas ar mhaoiniú ón státchiste, maoinítear costas an chláir trí thobhaigh ar ghalair bhólachta agus maoiniú AE. I leith chlár eitinne 2022, a íocadh in 2023, fuair Éire maoiniú €1.595 milliún ón AE. Thairis sin, b'ionann na fáltais ó thobhaigh ghalair agus €8.039 milliún in 2023.

Nóta 7 Ciste na Rásaíochta Capall agus Con

Cuntas na bhfáltas agus na n-íocaíochtaí don bhliain dár chríoch an 31 Nollaig 2023.

	2023	2022
	€000	€000
Iarmhéid amhail an 1 Eanáir	—	—
Fáltais (fo-cheannteideal C.7)	91,000	88,000
Íocaíochtaí		
Rásaíocht Capall Éireann	(72,800)	(70,400)
Rásaíocht Con Éireann	(18,200)	(17,600)
Iarmhéid amhail an 31 Nollaig	**—**	**—**

Eisítear íocaíochtaí faoin gCiste do Rásaíocht Capall Éireann (HRI) agus Rásaíocht Con Éireann (RCÉ) (ar ar tugadh Bord na gCon roimhe seo) mar a fhoráiltear faoi alt 12 den Acht um Rásaíocht Capall agus Con, 2001 agus rialacháin ghaolmhara.

Aguisín A — Tailte agus foirgnimh faoi úinéireacht an Stáit arna rialú nó arna mbainistiú ag an Roinn nach ndearnadh luachálacha maidir leo.

Maoin	Achar Heicteáir
Corcaigh	
Saotharlann Tástála Fola, Bóthar na Modhfheirme	—
An tSaotharlann Réigiúnach Tréidliachta, Bóthar na Modhfheirme	2.8
Talamh neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún, Áth na gCeannaithe	56.5
Ceapach foraoise, Baile Átha hÚlla	1.0
Ceapach foraoise, Bealach Eabhra	1.6
Ceapach foraoise, Dún ar Aill	1.1
Ceapach foraoise, Dún Mánmhaí	0.8
Ceapach foraoise, Cill an Mhuilinn	0.1
Ceapach foraoise, Cill Ia	7.0
Ceapach foraoise, Cill Uird	0.8
Ceapach foraoise, Áth Trasna	1.5
Ceapacha foraoise, Bántír	6.2
Ceapach foraoise, Dúiche Ealla	6.5
Ceapacha foraoise, Cineál Aodha	5.9
Ceapacha foraoise, Ros Ó gCairbre	11.0
Dún na nGall	
Ionad Tástála Prátaí, Ráth Bhoth	78.0
Ceapach foraoise, Leitir Ceanainn	0.2
Baile Átha Cliath	
Ceapach foraoise, Coill an Chaoich	0.7
Gaillimh	
Tailte neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún	
Cúil Lú	52.1
Cill Chúile	1.7
Coill na Meille	1.3
Míleac Mór	12.4
Ros Mór	3.2
An Saighleán	1.7
Tailte, Coláiste Teagasc, Baile Átha an Rí	14.0
Ciarraí	
Tailte neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún	
Baile Uí Dhoinnléibhe	284.6
An Gleann Liath	4.0
Ceapach foraoise, Neidín	0.2

Cill Dara	
Cotáiste Steach Cuimne, Bacastún	—
Teach an Bhainisteora Feirme, Bacastún	—
Tailte, Bacastún	150.0
Cill Chainnigh	
Tailte, Coláiste Teagasc Chill an Dátúnaigh, Baile an Phoill	18.0
Liatroim	
Talamh neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún, Ros Beag	79.0
Luimneach	
An tSaotharlann Réigiúnach Tréidliachta, Luimneach	1.2
Ceapacha foraoise, Áth Dara	3.0
Maigh Eo	
Tailte neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún	
Baile Mhic Craith	12.1
Doire	34.8
Ceapach foraoise, Béal Easa	3.0
Uíbh Fhailí	
Tailte neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún	
Eanach Mór	69.4
Baile Uí Aogáin	44.7
An Cloichreán	8.2
Coill an Eanaigh	0.4
Ráth Lumar	7.2
Ceapach foraoise, Tulach Mhór	2.5
Ros Comáin	
Tailte neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún	
Baile na hAbhann/Béal Coille	4.6
Cluain Coille	0.7
Cluain Seanmhaoil	22.4
Cluain Fada	2.9
Cluain Maoile	4.9
Cluain na Coille	4.4
Cléithín	0.6
Cluain Ruacháin	21.9
An Tearmann Mór	55.3
An Tóin Riabhach	10.8
Cluain Seamhair	18.4
Cluain Rí	25.7
An Múr	32.6
Lios Ar gCúl	5.3
Ceapacha foraoise, Loch Cé	16.0

Sligeach

Talamh neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún, Cluain Chaoláin	244.0
Ceapach foraoise, Binn Ghulbain	0.5

Tiobraid Árann

Ceapach foraoise, An Chloichín	1.3
Ceapach foraoise, Cluain Meala	3.2
Ceapach foraoise, Crois na Rae	0.5
Ceapach foraoise, Cill Síoláin	1.9

An Iarmhí

Talamh neamhthalmhaíochta Choimisiún na Talún, Clonthread	26.6
Ceapach foraoise, Loch Ainninn	14.5
An Creagán Íochtarach	0.5

Loch Gorman

Ceapach foraoise, Fotharta	4.8
Ceapacha foraoise, Guaire	11.1

Cill Mhantáin

Ceapach foraoise, Shelton	0.2
Ceapach foraoise, An Abhainn Mhór	1.0
Ceapach foraoise, Áth na Sceire	4.0
Ceapach foraoise, Gleann Dá Loch	7.6
Ceapach foraoise, Teach Sagard	1.4
Ceapach foraoise, Gleann Ó Máil	3.0

Maoin ag cuanta iascaigh

Ina theannta sin, tá talamh agus foirgnimh ag sé lárionad cuan iascaigh dílsithe don Aire. Tugtar cuntas ar leithligh iontu i gcuntas Chiste na Lárionad Cuan Iascaigh.